

Õpetaja lähtetoetuse mõju uuring

Uuringu raport

Tellija: Haridus- ja Teadusministeerium

Teostaja: Eesti Uuringukeskus OÜ

November 2015

Sisukord

1. Uuringu taust	4
2. Uuringu eesmärk	5
2.1 Uuringu sihtrühmad	5
2.2 Uurimisküsimused	5
2.3 Hüpoteesid	6
2.4 Stsenaariumid	6
3. Metoodika	8
3.1 Fookusgrupiintervjuud	8
3.2 Kvantitatiivne veebiküsitlus	8
3.3 Intervjuud koolijuhtidega	9
4. Kvantitatiivse küsitluse valimite kirjeldus	10
5. TULEMUSED	13
5.1 Lähtetoetuse saajate mõju noorte õpetajate osakaalule.....	13
5.2 Konkreetse kooli valiku kujunemine	18
5.2.1 Õpetajakoolituse üliõpilaste edasised tööplaanid	18
5.2.2 Töökoha asupaiga eelistused	19
5.2.3 Kooli valikut mõjutanud tegurid.....	20
5.2.4 Kooli valikut takistavad tegurid.....	23
5.3 Töötamine õpetajana väikelinnas/maapiirkonnas võrdluses Tartu ja Tallinnaga.....	25
5.3.1 Motiveerivad tegurid väikelinna või maapiirkonda tööle asumisel.....	25
5.3.2 Takistavad tegurid väikelinna või maapiirkonda tööle asumisel.....	27
5.3.3 Tööteekonna pikkus ja liikumisviis	29
5.3.4 Ligikaudsed kulud ühes kuus.....	31
5.4 Õpetaja lähtetoetus	33
5.4.1 Teadlikkus õpetaja lähtetoetusest	33
5.4.2 Õpetaja lähtetoetuse infokanalid.....	34
5.4.3 Õpetaja lähtetoetuse kasutamine.....	36
5.4.4 Võimalikud muudatused õpetaja lähtetoetuse tingimustes.....	37
5.5 Alustavate õpetajate täiendav motiveerimine maapiirkonda ja väikelinna tööle minekul	39
6. Koolijuhtide intervjuude kokkuvõte.....	41
7. JÄRELDUSED.....	44
7.1 Vastused hüpoteesidele.....	44

7.2 Lähtetoetuse arendamise stsenaariumid	46
8. SOOVITUSED	48
8.1 Lähtetoetuse tingimuste arendamine.....	48
8.2 Soovitused koolijuhile.....	50
8.3 Soovitused õpetajakoolitust pakkuvatele ülikoolidele.....	51

1. Uuringu taust

Õpetajate järelkasvu kestlikkuse tagamiseks on aastaks 2020 eesmärk jõuda Eestis olukorrani, kus 30-aastaseid ja nooremaid õpetajaid on üldhariduskoolides rohkem kui 12,5%. Hetkel on kuni 30-aastaste õpetajate osakaal Eesti üldhariduskoolides 10,3%, väljaspool Tallinna ja Tartut 9,1%. Õpetaja lähtetoetus on üheks meetmeks eelnimetatud eesmärgi saavutamisel ning uute kvalifitseeritud õpetajate toetamisel maapiirkonda ja väikelinnadesse õpetajaks minemisel.

Õpetaja lähtetoetus kehtestati 2008. aastal eesmärgiga toetada õpetajaks tööleasumist maapiirkonna ja väikelinnade koolidesse. Selle aja trendid näitasid, et eriti suur kvalifitseeritud õpetajate puudus on olnud Eesti maapiirkondades ja väikelinnades ning statistika põhjal leiti, et madalama haridustasemega ja/või pigem vanemaealisi õpetajaid on seda rohkem, mida kaugemal asub kool Tallinnast või Tartust.¹

Võrdsete haridusvõimaluste huvides on seega olnud oluline täiendavate motivatsioonimehhanismide loomine, meelitamaks värskest koolitatud õpetajaid tööle ka väljapoole Tallinna ja Tartut asuvaid koole.² Lähtetoetuse loomist toetas ka tõsiasi, et tasu suurus on üks oluline motivatsioonitegur õpetajatöö valimisel ja lähtetoetus saab aidata katta tööelu alustamisega seotud kulutusi³.

¹ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse 115 SE seletuskiri 2008.

² Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (2008). Vabariigi Valitsus.

³ Epp Reiska ja Eve Eisenschmidt (2010) Kutseasta VI etapi seire kokkuvõte 2009/2010.

2. Uuringu eesmärk

Uuringu eesmärk on õpetaja lähtetoetuse mõju kaardistus ning põhjendatud ettepanekute tegemine õpetaja lähtetoetuse mõju suurendamiseks õpetajakutse kasuks valiku tegemisele ja õpetajakoolituse lõpetanute siirdumisele Tallinnast ja Tartust väljaspool asuvatesse üldhariduskoolidesse.

2.1 Uuringu sihtrühmad

- 1) õpetaja lähtetoetuse saajad üldhariduskoolides 2008-2014;
- 2) õpetajakoolituse lõpetajad 2008-2014, kes vastasid õpetaja lähtetoetuse saamise tingimustele ja asusid tööle väljaspool Tallinna ja Tartut asuvatesse üldhariduskoolidesse, aga toetust ei taotlenud;
- 3) õpetajakoolituse lõpetajad 2008-2014, kes asusid tööle üldhariduskoolidesse Tartus või Tallinnas, aga vastasid teistele õpetaja lähtetoetuse saamisega seotud tingimustele;
- 4) õpetajakoolituse üliõpilased 2015;
- 5) väljaspool Tallinna ja Tartut asuvate üldhariduskoolide juhid.

Kuna lähtetoetuse saamise nõudeks on eesti keele oskus, värvati sihtgrupid eesti keeles.

2.2 Uurimisküsimused

Kõik sihtrühmad:

- ✓ Kas/mil määral õpetaja lähtetoetus toimib ja kuidas võiks seda täiustada?
- ✓ Kas/kuidas ollakse kuulnud õpetaja lähtetoetusest? Milliste kanalite kaudu?
- ✓ Millised on väljapoole Tallinna ja Tartut õpetajana tööle minemise tõmbe- ja tõuketegurid ning takistavad asjaolud?
- ✓ Mis motiveeriks minema õpetajaks koolidesse väljaspool Tallinna ja Tartut?
- ✓ Kui pikalt ollakse valmis töötama õpetajaaametis?

Lähtetoetuse saajad:

- ✓ Kuidas kujunes valik töötada konkreetse(te)s kooli(de)s?
- ✓ Millised olulisimad kulud on kaasnenum otsusega minna tööle väljapoole Tallinna ja Tartut?
- ✓ Kuidas on õpetaja lähtetoetust kasutatud?

Potentsiaalsed lähtetoetuse saajad:

- ✓ Kuidas kujunes valik töötada konkreetse(te)s kooli(de)s?
- ✓ Millised olulisimad kulud on kaasnenum otsusega minna tööle väljapoole Tallinna ja Tartut?
- ✓ Miks ei taotletud õpetaja lähtetoetust?

Tallinna ja Tartu koolidesse läinud alustavad õpetajad:

- ✓ Kuidas kujunes valik töötada konkreetse(te)s kooli(de)s?

Üliõpilased:

- ✓ Kas ja millise asukohaga kooli soovitakse tööle minna? Miks?
- ✓ Kas ollakse kaalunud võimalust taotleda õpetaja lähtetoetust? Kui jah, milleks soovitakse seda kasutada?

Koolijuhid:

- ✓ Kas õpetaja lähtetoetus on mõjutanud õpetajate leidmise võimalusi? Kas see on muutnud midagi konkreetse kooli jaoks?
- ✓ Kas ja kuidas on kasutatud õpetaja lähtetoetust uute õpetajate värbamise toetamisel?
- ✓ Lisaks: teistelt sihtrühmadelt tulnud ettepanekute hindamine.

2.3 Hüpoteesid

- 1) Kaugematesse maapiirkondadesse või väikelinnadesse õpetajaks siirdumisel on õpetaja lähtetoetuse kõrval oluline mõju teistel faktoritel, nt toetuse taotleja kodukohta siirdumise soov või muu ajend maale elama minna; toetus on pigem otsust tunnustav kui otsust mõjutav.
- 2) Nn tundmatusse paika tööle asumine, mis on Tallinnast ja Tartust kaugemal, eeldab suuremaid ümberkorraldusi elus ja vajab seetõttu täiendavat motiveerimist; praegune toetussumma on selle jaoks pigem ebapiisav.
- 3) Lähtetoetust taotlevad rohkem/enesekindlamalt need, kes on õpetajana töötanud ning veendunud oma tahtes õpetaja olla.
- 4) Osad toetuse saajad, kes oleksid muidu õpetajatööst loobunud enne lähtetoetusega seotud viie aasta täitumist, ei tee seda soovi tõttu toetuse tagasimaksmist vältida.
- 5) Viieks aastaks järjest pühendumise ootamine ei ole kaasaja tööturu trende arvestades põhjendatud.
- 6) Info õpetaja lähtetoetuse kohta ei jõua kogu sihtrühmani.
- 7) Maapiirkondade ja väikelinnade koolide vabade õpetaja ametikohtade täitmine on lähtetoetuse rakendumisega paranenud.

2.4 Stsenaariumid

Täienduseks hüpoteesidele, millega saab testida õpetaja lähtetoetuse ülesehituslikku tõhusust, hinnati uuringu käigus ka õpetaja lähtetoetuse ümberkorralduste **stsenaariumeid**:

Stsenaarium 1. Toetus makstakse välja 3., 4. ja 5. aastal progresseeruvalt: vastavalt 25%, 35% ja 40%.

Põhjendus: paar aastat võidakse õpetajana koolis töötada ka nn projekti korras ja üldisest motivatsioonist, ent lisamotiveerimist võib vajada hoopis õpetajatöö jätkamine; ka väldib see stsenaarium olukorda, kus õpetajaametisse jäävad need, kes on sellesse sisenenud varasema

kogemuseta ning on leidnud, et tegelikult see ei ole nende kutsumus, ent ei pea võimalikuks toetuse tagasimaksmist. Ühiskonna huvi õpetaja tööl jätkamise vastu seisneb ka selles, et meisterlikkus saab õpetajal areneda eelkõige pärast esmast nn sisseelamisperioodi.

Stsenaarium 2. Toetus makstakse välja kolme aasta jooksul, ent loobutakse viie aasta jooksul töötamise kohustuse kehtestamisest.

Põhjendus: arvestades kaasaegseid tööturu suundumusi, ei ole viie aasta ootus ühel kohal töötamise kohta põhjendatud.

Stsenaarium 3. Toetussumma diferentseeritakse vastavalt kooli piirkonnale või muule olulisele kriteeriumile (nt ainele) omistatud koefitsiendi alusel, mis lähtub kvalifikatsioonile vastavate õpetajate leidmise kriitilisuse astmest piirkonnas ja/või muust kaalutlustest (nt regionaalpoliitika).

Põhjendus: õpetajakoolituse lõpetanu otsus siirduda Tallinna/Tartu lähivalda ei ole võrreldav otsusega asuda tööle suurematest keskustest kaugemal asuvates piirkondades. Samuti vajab täiendavat motiveerimist see, kui soovime, et õpetajaks minek riiklikult olulistesse piirkondadesse või neisse piirkondadesse, kus on kvalifitseeritud õpetajate järelkasvu tagamine kõige kriitilisem, muutuks atraktiivsemaks ja operatiivsemaks (nt õpetajana tööleasumine Ida-Virumaal).

3. Metoodika

Uuring koosnes neljast eri etapist ning selle käigus kombineeriti kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid. Esimeses etapis kasutati õpetaja ametikohti puudutavat statistilist informatsiooni KOV-ide kohta, kus on lähtetoetust saanud õpetajaid, kuidas noorte õpetaja osakaal on lähtetoetuse meetme jooksul muutunud. Teises etapis viidi läbi fookusgruupiintervjuud lähtetoetuse saajate, mittesaajate ja õpetajakoolituse tudengitega, kolmandas etapis korraldati nende kvantitatiivne veebiküsitlus ja neljandas etapis tehti süvaintervjuud koolijuhtidega.

Uuringus osalenud lähtetoetust saanud õpetajate kontaktandmed saadi Tellijalt, teiste valimisse sattunud õpetajate kontaktandmed leiti koolide kodulehtede abil, õpetajakoolituse tudengiteni jõuti õppejõudude ja õppejuhtide kaudu.

3.1 Fookusgruupiintervjuud

Selleks, et õpetaja lähtetoetuse ja alustavate üldhariduskooli õpetajatega seotud teemaderingi paremini mõista, viidi ajavahemikus 24.08-11.09.2015 läbi 5 fookusgruupiintervjuud Tallinnas ja Tartus:

- 1) Tallinn, lähtetoetuse saajad (Tallinna lähivallad)
- 2) Tartu, lähtetoetuse saajad (Tartu lähivallad)
- 3) Tallinn, lähtetoetuse mittesaajad (Tallinnas alustanud õpetajad; Tallinna lähedal alustanud õpetajad, kes lähtetoetust ei taotlenud)
- 4) Tartu, lähtetoetuse mittesaajad (Tartus alustanud õpetajad; Tartu lähedal alustanud õpetajad, kes lähtetoetust ei taotlenud)
- 5) Tallinn, õpetajakoolituse tudengid

Igas fookusgrupis osales 7-12 inimest. Käsitleti nii uurimisküsimusi, hüpoteese kui stsenaariumeid.

3.2 Kvantitatiivne veebiküsitlus

Vastavalt fookusgruppides käsitletud teemadele ja kogutud infole koostati igale uuringu sihtgrupile eraldi ankeet, kus kasutati nii valikvastustega kui lahtiseid küsimusi. Lähtuvalt olemasoleva kontaktibaasi võimalustest kutsuti lähtetoetuse saajaid veebiküsitlusele vastama e-posti, telefoni ja SMS'i ning lähtetoetuse mittesaajaid e-posti teel. Õpetajakoolituse tudengeid⁴ kutsuti vastama kursuse e-posti loendite kaudu ja õppetöö raames toimunud seminaridel. Nii lähtetoetust saanud kui Tallinnas ja Tartus töötavatele õpetajatele saadeti e-posti teel kokku 3 kutset (sh 2 meeldetuletust) ja õpetajakoolituse tudengitele 2 kutset (sh 1 meeldetuletus). Lähtetoetust saanud õpetajatele tehti ka lisameeldetuletus telefoni teel.

⁴ Tartu Ülikoolis, Tallinna Ülikoolis, TÜ Narva Kolledžis, TLÜ Haapsalu Kolledžis, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, Eesti Kunstiakadeemias.

Vastuste jagunemine on esitatud tabelis nr 1.

Tabel 1. Veebiküsitluse vastajate arv.

Sihgrupp	Üldkogum	Laekunud vastused	Vastamismäär
Lähtetoetuse saajad	450	287	64%
Õpetajakoolituse tudengid	400 ⁵	155	38%
Õpetajad, kes läksid pärast õpetajakoolituse lõpetamist tööle Tallinna või Tartusse	138	38	28%
Lähtetoetusele kvalifitseerunud mittetaotlejad	40	11*	28%
KOKKU	1028	489	48%

* Kuna antud sihtrühmast ei saadud piisavat hulka usaldusväärseid vastuseid, siis edasises analüüsis tulemusi selle sihtrühma lõikes välja ei tooda.

Pärast õpetajakoolituse lõpetamist Tallinna või Tartusse tööle läinud õpetajaid puudutavaid tulemusi tõlgendades tuleb silmas pidada väikest vastajate koguarvu. Pidades silmas võrdluse võimalust teiste sihtrühmadega, on vastavad tulemused edasises analüüsis esitatud siiski protsentuaalselt.

3.3 Intervjuud koolijuhtidega

Hindamaks, kuivõrd on uute õpetajate värbamine võrreldes lähtetoetuse-eelse ajaga muutunud, viidi telefoni teel läbi 10 süvaintervjuud väljaspool Tallinna ja Tartut asuvate koolide juhtidega. Eesmärgiga saada võimalikult laiapõhjalist tagasisidet, valiti koolid välja selliselt, et pooltes neist töötaks lähtetoetust saanud õpetajaid ja pooltes mitte; kuus neist asuksid väljaspool maakonnakeskusi ja neli maakonnakeskustes. Nendest kriteeriumitest lähtudes valiti konkreetsed koolid välja juhuvalimi põhimõttel.

⁵ Ülikoolide hinnangulise õpetajakoolituste tudengite arvu summa

4. Kvantitatiivse küsitluse valimite kirjeldus

Tabel 2. Veebiküsitluse vastajate jaotus soo, vanuse, tööstaaži ja klasside järgi, keda nad õpetavad või soovivad õpetada (üliõpilaste puhul).

	Lähtetoetuse saajad	Õpetajad, kes läksid pärast õpetajakoolituse lõpetamist tööle Tallinna / Tartusse	Õpetajakoolituse üliõpilased
Naine	92%	95%	88%
Mees	8%	5%	12%
Keskmine vanus	30 a.	30 a.	30 a.
- Noorim	24. a	26 a.	20 a.
- Vanim	51 a.	45 a.	58 a.
Keskmine tööstaaž	5 a.	5 a.	
- Lühim	1 a.	1 a.	
- Pikim	12 a.	10 a.	
Töötamine/töötamise soov			
- klassiõpetajana	37%	29%	42%
- aineõpetajana 1.-3. klassis	25%	5%	28%
- aineõpetajana 4.-6. klassis	60%	50%	47%
- aineõpetajana 7.-9. klassis	61%	66%	52%
- aineõpetajana 10.-12. klassis	30%	37%	47%

Tabel 3. Veebiküsitluse vastajate jaotus ainete järgi, mida õpetatakse või soovitakse õpetada (üliõpilaste puhul).

ÕPPEAINED	Lähtetoetuse saajad	Tallinna/Tartu õpetajad ⁶	Õpetajakoolituse üliõpilased
Eesti keel	49%	37%	41%
Matemaatika	47%	45%	41%
Loodusõpetus	46%	47%	41%
Inimeseõpetus	42%	34%	43%
Tööõpetus	33%	16%	23%
Kunst	32%	26%	26%
Inglise keel	32%	32%	20%
Kirjandus	23%	11%	18%
Kehaline kasvatus	14%	8%	10%
Ühiskonnaõpetus	13%	11%	16%
Ajalugu	12%	11%	13%
Bioloogia	10%	13%	7%
Geograafia	7%	24%	5%
Käsitöö ja kodundus	7%	5%	21%
Keemia	6%	-	5%
Füüsika	4%	8%	3%
Muusika	3%	-	7%
Vene keel	1%	-	6%
Saksa keel	1%	5%	2%
Muud õppeained	21%	29%	15%

Lähtetoetuse saajad tõid muude õppeainete all enim välja arvutiõpetust/informaatikat (17 korda), erinevaid loodusteadusega seonduvaid aineid (9 korda; sh looduses liikumine ja seiklustegevus) ja uurimustöö aluseid (8 korda), järgnesid parandusõpe/tugiõpe (6 korda), majandus/ettevõtlus (5 korda), rütmika (4 korda), kolmel korral väitlus/retoorika, meedia, usundiõpetus/väärtusõpetus ja keeled (prantsuse, rootsi, võru), kahel korral tantsimine/rahvatants, kunstiajalugu, perekonnaõpetus, joonestamine/modelleerimine. Ühel korral mainiti õpetatavate ainetena ära ka ära ka “globaliseeruv maailm”, meeskonnatöö, psühholoogia, teadusliku mõtlemise alused, inimene ja õigus, arheoloogia, filosoofia, tehnoloogiaõpetus, sissejuhatus raamatupidamisse, majandusmatemaatika elemendid, rakendusmatemaatika, geoinformaatika, maleõpetus, karjääriõpetus, liiklusõpetus, eelkool ja gümnaasiumi valikkursused.

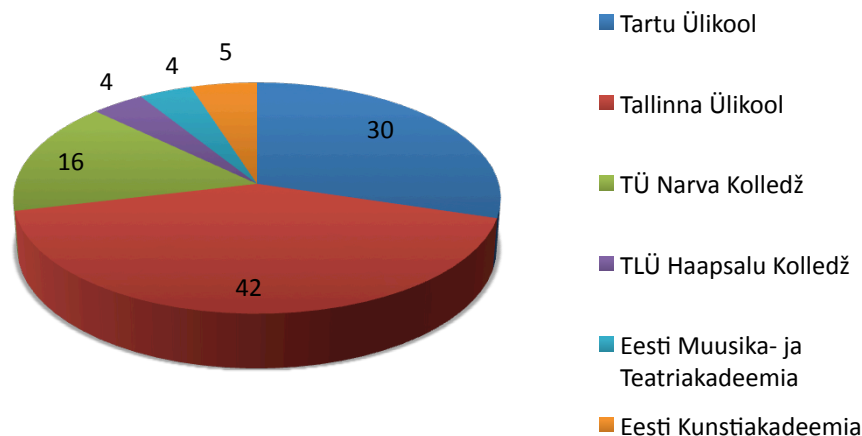
Õpetajakoolituse üliõpilased mainisid muude õppeainetena, mida nad sooviksid tulevikus õpetama hakata, kõige sagedamini samuti informaatikat/arvutiõpetust (9 korral). Mitmel korral toodi välja ka erinevaid keeli – prantsuse keel (2 korda), hispaania keel, soome keel. Lisaks

⁶ Siin ja edaspidi on kasutatud antud terminit, viidates õpetajatele, kes läksid pärast õpetajakoolituse lõpetamist tööle Tallinna/Tartusse.

mainiti rahvatantsu, tantsulist liikumist, riigikaitset, aiandust, erinevaid muusikakooli ained – (solfedžo, muusikaajalugu, koorijuhtimine), usundiõpetust ja majandusmatemaatikat. Üks vastaja väljendas ka soovi saada väikeklassi õpetajaks ning teine tõdes, et kuna õpib eripedagoogikat, siis valikuvõimalusi õpetatavate ainete osas ei ole.

Õpetajakoolituse järgselt Tallinnasse või Tartusse tööle läinud õpetajad andsid muudest õppeainetest kolmel korral ka arvutiõpetust/informaatikat, kahel korral parandusõpetust ja kultuuridevahelist kommunikatsiooni. Lisaks mainiti korra ka prantsuse, hispaania ja soome keelt, geoinformaatikat, avalikku esinemist, draamaõpetust ja uurimistöö aluseid.

Veebiküsitlusele vastanud õpetajakoolituse üliõpilaste jagunemine erinevate õppeasutuste vahel on esitatud joonisel nr 1.

Joonis 1. Veebiküsitlusele vastanud õpetajakoolituse üliõpilaste jagunemine õppeasutuste vahel (%).

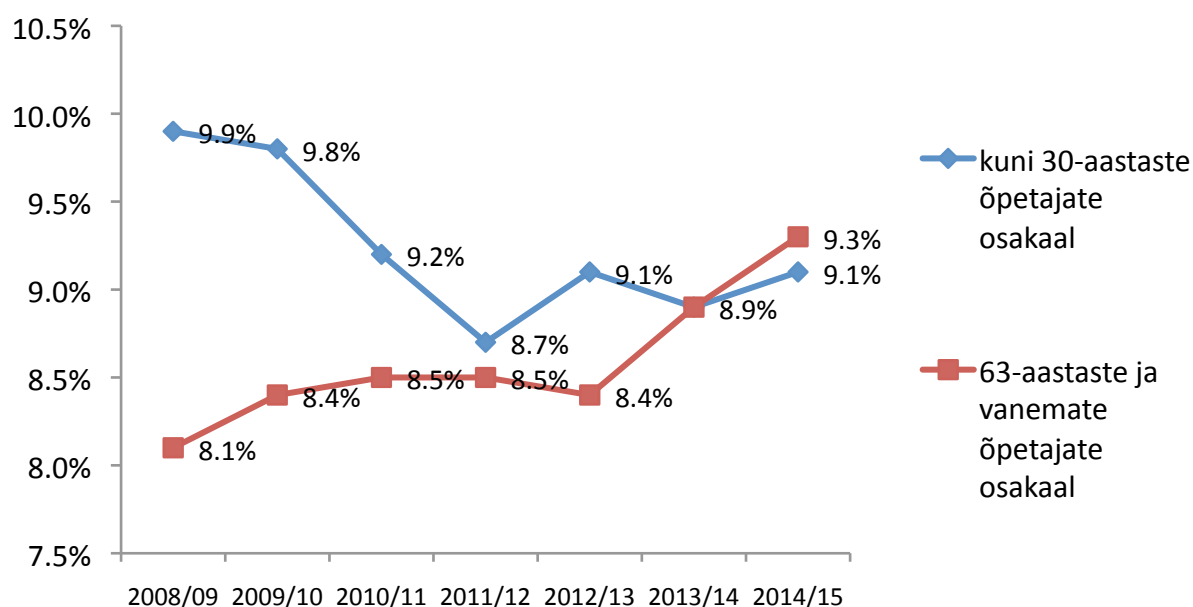
Päevases õppes omandas haridust 52% ja tsükliõppes 40% küsitlusele vastanud üliõpilastest. 8% uuringus osalenud üliõpilasi õppis kombineerides mõlemat õppevormi.

5. TULEMUSED

5.1 Lähtetoetuse saajate mõju noorte kuni 30-aastaste õpetajate osakaalule

Kestlikkuse tagamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium seadnud eesmärgiks tõsta kuni 30-aastaste üldhariduskooli õpetajate osakaal aastaks 2020 12,5%-ni.

Väljaspool Tallinna ja Tartut asuvates üldhariduskoolides oli 2014. aastal õpetajaid 9379⁷. Aastatel 2008-2014 on näha nii õpilaste kui õpetajate arvu märkimisväärset vähenemist. Õpilaste arv väljaspool Tallinna ja Tartut on vähenenud ca 14% ja õpetajate arv 6%, sh on kuni 30-aastaste õpetajate arv vähenenud 13%. Seega on kuni 30-aastaste õpetajate arv väljaspool Tallinna ja Tartut vähenenud sarnases tempos õpilaste arvu vähenemisega. Samas, kui vaadata kuni 30-aastaste õpetajate osakaalu muutust, on näha (Joonis 2), et aastatel 2008-2010 on toimunud osakaalu langus, mis on aastatel 2011-2014 peatunud. Seega **saab öelda, et noori õpetajaid on tulnud piisavalt juurde, et pidurdada noorte õpetajate osakaalu vähenemist koolides, mis asuvad väljaspool Tallinna ja Tartut.** Arvestades, et kuni 30-aastased lähtetoetuse saajad, kes töötasid 2014. aastal koolis (kokku 307) moodustavad enam kui kolmandiku (36%) kuni 30-aastastest õpetajatest väljaspool Tallinna ja Tartut, saab öelda, et lähtetoetus on aidanud kaasa noorte õpetajate osakaalu hoidmisele.

Joonis 2. Kuni 30-aastaste ja 63+ aastaste õpetajate osakaalu muutused väljaspool Tallinna ja Tartu üldhariduskoole (Algandmete allikas: EHIS).

⁷ Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmed.

Pensioniealiste (63-aastaste ja vanemate) õpetajate osakaalu kasvu tõttu on suurenemas ka asendusnõudlus uute õpetajate järele. 2014. aasta seisuga on kuni 30-aastaste õpetajate arv väljaspool Tallinna ja Tartut (858) pensioniealiste õpetajate arvuga samas suurujärgus (871), samas 2008. aastal oli väljaspool Tallinna ja Tartut kuni 30-aastaseid õpetajaid pensioniealistest ligi viiendiku võrra rohkem (985 vs 805). Seega (nagu ilmnes ka jooniselt nr 2), on aastatel 2008-2014 väljaspool Tallinna ja Tartut noorte õpetajate osakaal vähenenud ja pensioniealiste õpetajate osakaal tõusnud.

Kõrvutades aastaid 2008 ja 2014, on kuni 30-aastaste õpetajate osakaal väljaspool Tallinna ja Tartut tõusnud 65 KOV-is, jäänud samale tasemele 32 KOV-is ja vähenenud 109 KOV-is⁸. Protsentuaalselt on kõige rohkem KOV-e, kus on noorte õpetajate osakaal suurenenud, Lääne-, Valga-, Järva- ja Harjumaal⁹, ning KOV-e, kus on noorte õpetajate osakaal vähenenud, enim Rapla, Ida-Viru ja Lääne-Viru maakonnas.

Tabel 4. Maakondlik õpetajate vanuselise osakaalu ja õpilaste arvu muutused 2008-2014¹⁰

Maakond	Osakaal maakonna KOV-idest, kus on kuni 30-aastaste õpetajate osakaal vähenenud	Osakaal maakonna KOV-idest, kus kuni 30-aastaste õpetajate osakaal on jäänud samaks	Osakaal maakonna KOV-idest, kus kuni 30-aastaste õpetajate osakaal on suurenenud	Kuni 30-aastaste õpetajate osakaal 2014	63-aastaste ja vanemate õpetajate osakaal 2014	Õpilaste arvu muutus 2008-2014
Harjumaa*	41%	18%	41%	16%	9%	+13%
Hiiumaa	50%	25%	25%	5%	11%	-31%
Ida-Virumaa	67%	6%	28%	8%	7%	-9%
Jõgevamaa	54%	15%	23%	9%	13%	-28%
Järvamaa	50%	8%	42%	9%	12%	-21%
Läänemaa	20%	30%	50%	9%	10%	-20%
Lääne-Virumaa	67%	7%	26%	7%	9%	-20%
Põlvamaa	62%	8%	30%	7%	11%	-26%
Pärnumaa	58%	26%	16%	6%	9%	-19%
Raplamaa	70%	10%	20%	7%	13%	-18%
Saaremaa	54%	23%	23%	5%	7%	-21%
Tartumaa*	60%	5%	35%	12%	10%	-3%
Valgamaa	31%	23%	46%	6%	11%	-22%
Viljandimaa	42%	33%	25%	8%	8%	-23%
Võrumaa	54%	8%	38%	7%	7%	-31%

*v.a. Tallinn ja Tartu

⁸ Arvestusest on välja jäetud Kasepää vald, kus 2014. aastal kooli enam ei olnud.

⁹ Tallinna arvestamata

¹⁰ KOV-ide osakaalu on arvestatud maakonna nendest KOV-idest, kus on üldhariduskoole.

Tabel 5. Õpetajate vanuselised osakaalud ja õpilaste arvu muutus 2008-2014 Tallinnas, Tartus ja nende naabervaldades.

	Kuni 30-aastaste õpetajate osakaal 2014	63-aastaste ja vanemate õpetajate osakaal 2014	Õpilaste arvu muutus 2008-14
Tartu	13%	8%	-5%
Haaslava	13%	0%	+36%
Luunja vald	23%	3%	+24%
Tähtvere vald	14%	14%	+23%
Tartu vald	17%	4%	+27%
Ülenurme vald	12%	14%	+24%
Tallinn	12%	11%	+2%
Jõelähtme vald	29%	6%	+10%
Harku vald	12%	9%	+44%
Saku vald	18%	12%	+16%
Saue vald	16%	5%	+19%
Rae vald	31%	8%	+75%
Viimsi vald	27%	5%	+41%

Lähtetoetust on saanud kokku 451 õpetajat (2008-2014). 2014. aasta 10. novembri seisuga töötas neist koolis 428 õpetajat, mis tähendab, et lähtetoetuse saajad moodustavad 5% kõikidest üldhariduskooli õpetajatest¹¹ väljaspool Tallinna ja Tartut. Kuni 30-aastaseid lähtetoetuse saajaid (2008-2014)¹² on olnud 397. 2014. aasta seisuga töötas koolides 307 alla 30-aastast õpetaja lähtetoetuse saajat, moodustades 36% kuni 30-aastastest õpetajatest väljaspool Tallinna ja Tartut. Osakaalu järgi maakonna lõikes on enim KOV-e, kus on lähtetoetust saanud kuni 30-aastaseid õpetajaid, Harjumaal, Põlvamaal ja Järvamaal, kõige vähem aga Hiiumaal, Saaremaal ja Valgamaal (Tabel 6).

¹¹ 2014. a. oli õpetajaid üldhariduskoolides väljaspool Tallinna ja Tartut 9379.

¹² Kes on lähtetoetuse esimese osa saamise hetkel olnud kuni 30-aastased.

Tabel 6. KOV-ide osakaal maakondade lõikes, kuhu on lähtetoetust saanud kuni 30-aastased õpetajad aastatel 2008-2014 tööle asunud¹³.

Maakond	Osakaal maakonna KOV-idest, kuhu on lähtetoetust saanud kuni 30-aastaseid õpetajaid tööle asunud	Osakaal maakonna KOV-idest, kuhu ei ole lähtetoetust saanud kuni 30-aastaseid õpetajaid tööle asunud
Harju maakond*	95%	5%
Põlva maakond	77%	23%
Järva maakond	67%	33%
Lääne maakond	60%	40%
Rapla maakond	60%	40%
Ida-Viru maakond	56%	44%
Võru maakond	54%	46%
Lääne-Viru maakond	53%	47%
Pärnu maakond	53%	47%
Tartu maakond*	50%	50%
Jõgeva maakond	50%	50%
Viljandi maakond	50%	50%
Valga maakond	38%	62%
Saare maakond	38%	62%
Hiiu maakond	25%	75%

*v.a. Tallinn ja Tartu

Arvuliselt on kõige rohkem lähtetoetusega kuni 30-aastaseid õpetajaid läinud tööle KOV-idesse, mis on toodud välja tabelis nr 7.

¹³ KOV-ide osakaalu on arvestatud maakonna nendestest KOV-idest, kus on üldhariduskool.

Tabel 7. KOV-ide andmed, kuhu on asunud tööle arvuliselt enim lähtetoetust saanud kuni 30-aastaseid õpetajaid.

Vald	Lähtetoetusega kuni 30 a. õpetajad 2008-2014	Kuni 30a. õpetajate osakaalu muutus 2008-2014	Kuni 30 a. õpetajate arv 2014	Õpilaste arvu muutus 2008-2014	Maakond
Rae vald	41	4%	56	75%	Harju
Narva linn	33	-4%	51	-2%	Ida-Viru
Viimsi vald	26	-1%	52	41%	Harju
Pärnu linn	19	0%	32	-15%	Pärnu
Rakvere linn	13	-4%	16	-16%	Lääne-Viru
Saku vald	11	6%	19	16%	Harju
Türi vald	8	4%	12	-25%	Järva
Jõelähtme vald	7	17%	18	10%	Harju
Harku vald	7	1%	15	44%	Harju
Saue vald	7	-3%	12	19%	Harju
Tartu vald	6	4%	12	27%	Tartu
Saue linn	6	8%	10	6%	Harju
Anija vald	6	-1%	9	-17%	Harju
Viljandi linn	5	5%	22	-18%	Viljandi
Põlva vald	5	-1%	10	-22%	Põlva
Rõngu vald	5	14%	7	-18%	Tartu

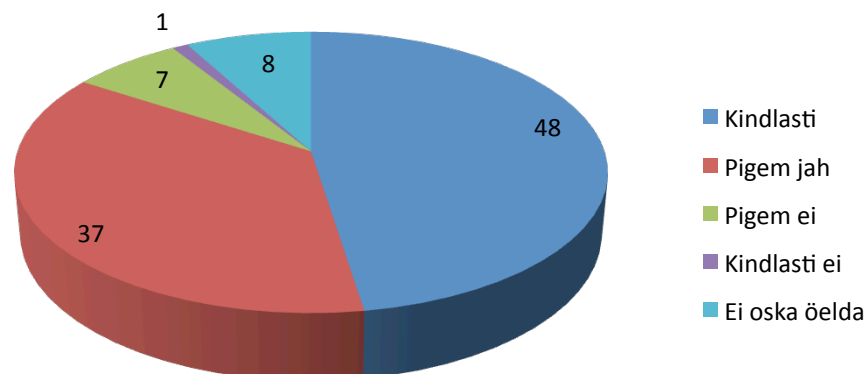
Arvuliselt on enim lähtetoetusega kuni 30-aastaseid õpetajaid nii sellistes KOV-ides, kus õpilaste arv on aastatel 2008-2014 kasvanud (Rae vald, Viimsi vald, Harku vald, Tartu vald jt), kui ka sellistes KOV-ides, kus õpilaste arv on oluliselt vähenenud (Pärnu linn, Rakvere linn, Türi vald). Nii oluliselt suurenenud kui vähenenud õpilaste arvuga KOV-idel on lähtetoetust saanud õpetajad aidanud kas hoida kuni 30-aastaste õpetajate osakaalu või kasvatada seda mõne protsendipunkti võrra. Vaid üksikutes KOV-ides on noorte õpetajate osakaal oluliselt tõusnud (Jõelähtme vald 17%, Rõngu vald 14%).

Kuna 88% lähtetoetuse saajatest on olnud taotlemise hetkel kuni 30-aastased, on lähtetoetuse saajad panustanud märkimisväärselt noorte õpetajate osakaalu hoidmisse. **Lähtetoetust saab rohkem kui kolmandik (36%) kuni 30-aastastest õpetajatest väljaspool Tallinna ja Tartu üldhariduskoole.** Nendest 34 KOV-ist, mille õpilaste arv on aastatel 2008-2014 kasvanud või samaks jäänud, on enamik (24 KOV-i, 71%) KOV-id, kus on kuni 30-aastaseid õpetajaid, kes saavad lähtetoetust. Samas nendest 172 KOV-ist, mille õpilaste arv vähenes, pole üle pooltes KOV-ides (94 KOV, 55%) kuni 30-aastaste õpetajate seas neid, kes saavad lähtetoetust. Seega saab öelda, et **lähtetoetuse saajad on läinud pigem kasvava õpilaste arvuga KOV-i.**

5.2 Konkreetse kooli valiku kujunemine

5.2.1 Õpetajakoolituse üliõpilaste edasised tööplaanid

Peale õpetajakoolituse läbimist on õpetajana üldhariduskooli või kutseõppeasutusse tööle suundumise osas uuringutulemuste järgi positiivselt meelestatud 85% üliõpilastest, kellest pea pooled on selle endale kindlaks eesmärgiks võtnud (Joonis 3).

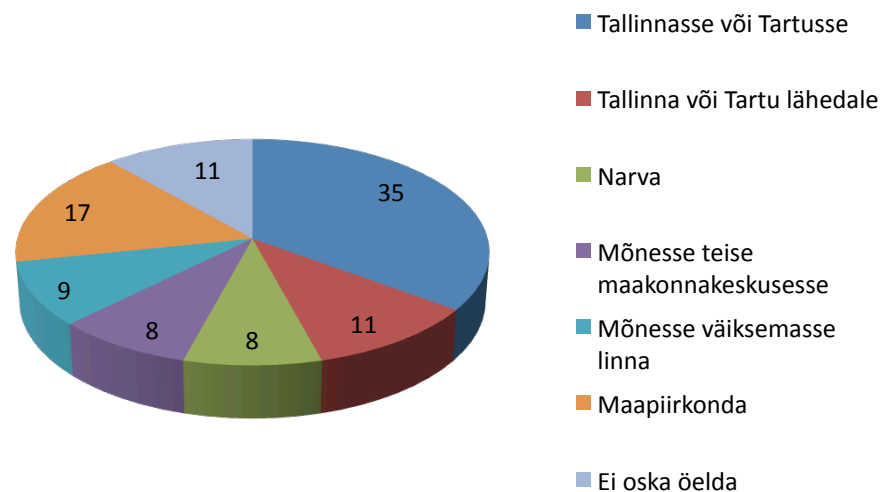
Joonis 3. Õpetajakoolituse üliõpilaste plaanid peale õpetajakoolituse lõppu üldhariduskooli või kutseõppeasutusse õpetajana tööle asuda (%).

Veidi alla poole (45%) küsitlusele vastanud õpetajakoolituse üliõpilastest on õpetajana tööle asunud juba õpingute ajal, kellest valdav enamik (78%) soovib ka peale õpetajakoolituse lõpetamist samasse kooli tööle jääda.

2/3 õpetajakoolituse tudengitest on kursis allikatega, kust saab infot vabadest õpetajakohtadest. Enim mainitud infoallikaks olid ajalehtede töökuulutused (78%; sealjuures 66% Õpetajate Leht), järgnesid Interneti tööportaalid (64%; CV Keskust mainiti CV Online'st poole sagedamini), haridusteemalised (23%; eelkõige Koolielu.ee) ning koolide koduleheküljed (19%). Muude vabade õpetajakohtade vahendamise kanalite osakaal jäi alla 10% (ülikoolide meililistid, töötukassa, eriala Facebooki grupid, linnade/valdade koduleheküljed, EHIS, sõbrad-tuttavad, õppejõud, erialaliidud jms).

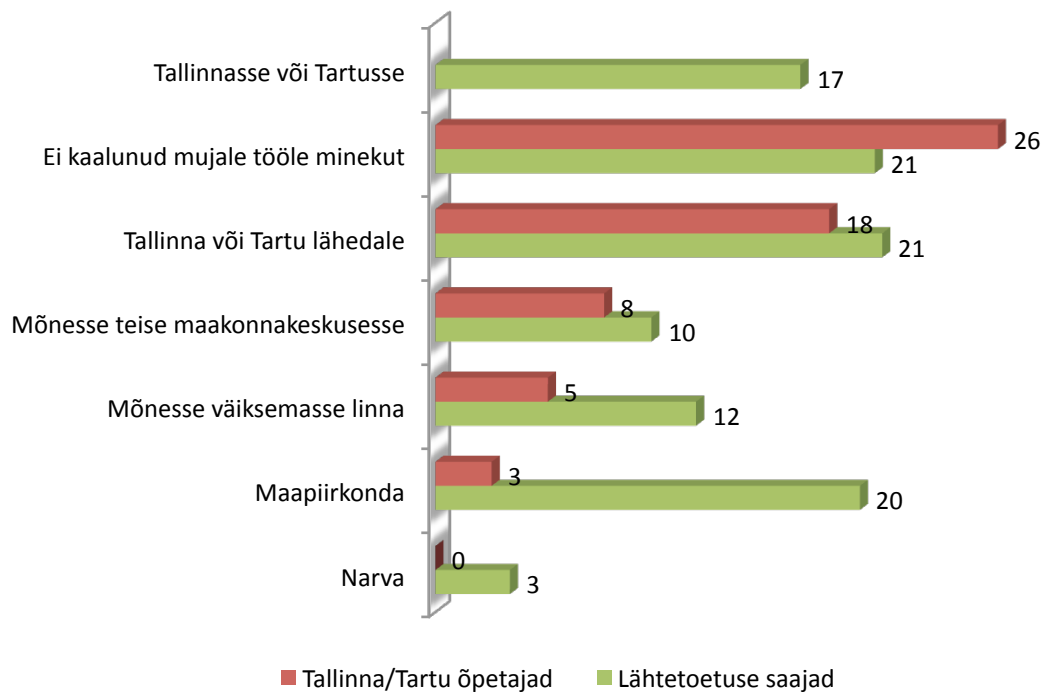
5.2.2 Töökoha asupaiga eelistused

Õpetajakoolituse tudengitelt uuriti ka seda, kus piirkonnas asuvasse kooli nad soovivad peale õpetajakoolituse lõpetamist tööle asuda või töötamist jätkata. Ilmnes, et veidi üle kolmandiku veebiküsitluses osalenud üliõpilastest eelistab tulevikus töötada Tallinnas või Tartus ning kümnendik ei olnud oma eelistusi veel kujundanud (Joonis 4). Seega on praegustest õpetajakoolituste üliõpilastest piirkonna eelistuste osas ligi 2/3 potentsiaalsed lähtetoetuse saajad.

Joonis 4. Õpetajakoolituse üliõpilaste tööpiirkonna eelistused peale õpetajakoolituse lõppu (%).

Lähtetoetuse saajatelt ning Tallinna ja Tartu õpetajatelt uuriti, millisesse linna või valda nad peale õpetajakoolituse lõpetamist veel tööleminekut kaalusid. Ligi neljandik Tallinna/Tartu õpetajatest ning viiendik lähtetoetuse saajatest alternatiivseid võimalusi ei kaalunudki (Joonis 5). Tallinna ja Tartu õpetajatest oli mõnesse väiksemasse linna tööle minekule mõelnud vaid 5 ning maapiirkonda suundumisele 3 protsenti. Lähtetoetust saanud õpetajate valikuvariandid jaotusid märksa ühtlasemalt ning peamiselt oli kaalutud valdu ja linna väljaspool Tallinna ja Tartut, sealjuures kolmandik oli mõelnud ka mõnesse väiksemasse linna või maapiirkonda mineku peale.

Joonis 5. Alternatiivsed valikuvariandid peale õpetajakoolituse läbimist tööle suundumisel (%).

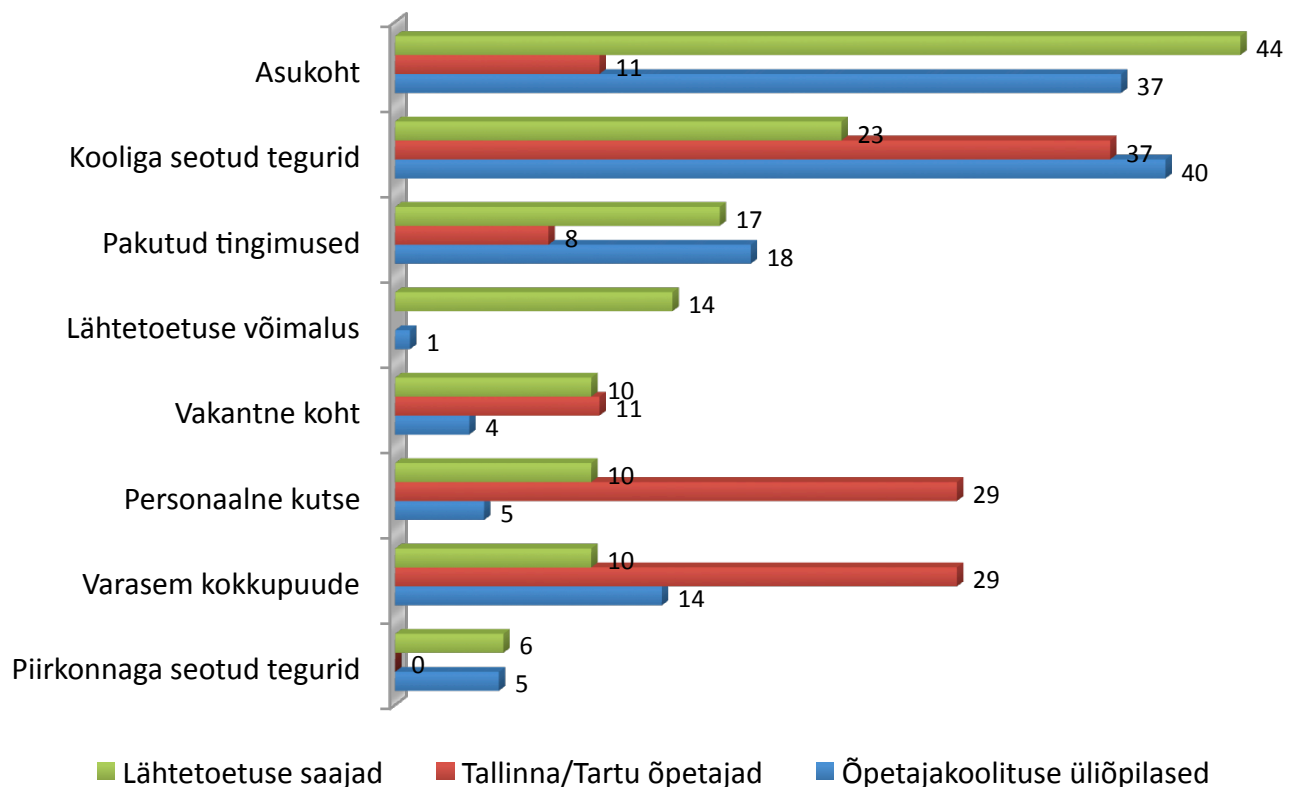
5.2.3 Kooli valikut mõjutanud tegurid

Erinevate tegurite all, mis mõjutasid/mõjutavad vastajate hinnangul nende kooli valikut, tõid lähtetoetuse saajad enim välja võimalust töötada täiskohaga ning saada lähtetoetust (Tabel 7). Tallinna/Tartu õpetajate valikuid olid aga sagedaimini mõjutanud varasemad kontaktid konkreetse õppeasutusega – personaalne tööpakkumine ning varasem praktikakogemus samas kohas. Õpetajakoolituse üliõpilased pidasid oluliseks eelkõige kooli asukohaga seotud tegureid nagu kooli lähedus kodule ja võimalus elada lähedal oma perele ja sõpradele. Ühtviisi oluliseks pidasid kõik vastajad võimalust õpetada soovitud aineid.

Tabel 8. Õpetajakoolituse järgset kooli valikut mõjutanud/mõjutavad kriteeriumid (%).

Olulised tegurid kooli valikul	Lähtetoetuse saajad	Tallinna/Tartu õpetajad	Õpetajakoolituse üliõpilased
Mind kutsuti personaalselt tööle	30	54	27
Käisin seal praktikal	13	43	12
Koolil on hea maine	21	41	31
Sain õpetada soovitud aineid	46*	41	41
Olin kuulnud selle kooli kohta positiivset tagasisidet	24	32	40
Olin seal varem töötanud	19	30	15
Seal töötas minu hea tuttav	13	27	10
Sain soovitud osalise tööaja	8	27	18
Kool on kodu lähedal	41	22	51
Saan elada lähedal oma perele ja sõpradele	32	22	41
Hea transpordiühendus	18	22	31
Sain õpetada täiskoormusega	55	22	34
Piirkonnas on head vaba aja veetmise võimalused	13	19	27
Meeldiv organisatsioonikultuur	14	19	28
Olen seal ise õppinud	16	16	12
Õpilaste võrdlemisi kõrge motivatsioon	5	16	15
Sain tulla tööle suuremasse linna	2	14	5
Sotsiaal-majanduslikult hea piirkond	13	14	12
Sain õpetada mitmeid aineid	13	14	14
Kool on hästi juhitud	15	11	27
Koolis on hea tugisüsteem	10	11	21
Sain keskenduda ühele-kahele ainele	6	8	12
Sain vahetada elupaika	14	5	9
Sobiv klassi suurus	13	5	12
Varasema kodu või mõne muu olulise paiga lähedus	13	3	18
Seal ei pea tegelema liialt distsipliiniküsimustega	2	3	12
Ma ei pidanud õpetama liitklassi	9	3	7
Sain õpetada liitklassi	3	0	1
Sain taotleda õpetaja lähtetoetust	54		

* Rohelise värviga on tähistatud antud grupi 5 suurima osakaaluga tegurit.

Joonis 6. Kõige olulisemad kooli valikut soodustavad kriteeriumid (%).

Lisaks kõigile valiku tegemisel rolli mänginud teguritele määratleti neist kõige olulisemad (Joonis 6). Lähtetoetuse saajate jaoks oli ülekaalukalt olulisim mõjur töökoha asukoht (44%). Lähtuvalt kooli asukohast oma valikuid teinud vastajad tõid sealjuures enim välja töökoha lähedust kodule (60%) ning veidi vähemal määral ka mõnele muule olulisele paigale (30%). Lähtetoetust, mida toodi kõige sagedamini välja kui ühte olulist valikukriteeriumi teiste seas, nimetas määravaks osutunud tegurina vaid 14% toetust saanutest.

Tallinna ja Tartu koolide õpetajad tõid olulisimate valiku mõjutajatena välja konkreetse kooliga seotud tegureid (meeldiv organisatsioonikultuur, hea juhtimine, töökeskkond jms), millele järgnesid personaalne kutse antud kooli tööle tulla ning varasem praktikakogemus samas koolis (mõlemad 29%).

Õpetajakoolituse üliõpilased lähtuvad oma töökoha valikutes enim konkreetse kooliga seotud teguritest (meeldiv organisatsioonikultuur, hea maine ja juhtimine, toetav kollektiiv, kooli põhimõtted ja väärtused jms), ning kooli asukohast, mida tõid peamise kooli valiku kriteeriumina välja vastavalt 41 ja 37 protsenti õpetajakoolituse tudengitest, kes plaanivad õpingute järgselt üldhariduskooli või kutseõppeasutusse õpetajana tööle asuda. Kooli asukoha puhul mängis ka antud sihtgrupi puhul enim rolli selle lähedus kodule (65% asukohta peamise tegurina väljatoonustest). Lähtetoetus ei olnud õpetajakoolituse üliõpilaste jaoks kõige olulisemate kooli valikut mõjutavate tegurite seas.

5.2.4 Kooli valikut takistavad tegurid

Koolivalikute puhul mängivad lisaks soodustavatele teguritele rolli ka takistavad tegurid, mis on välja toodud tabelis nr 8.

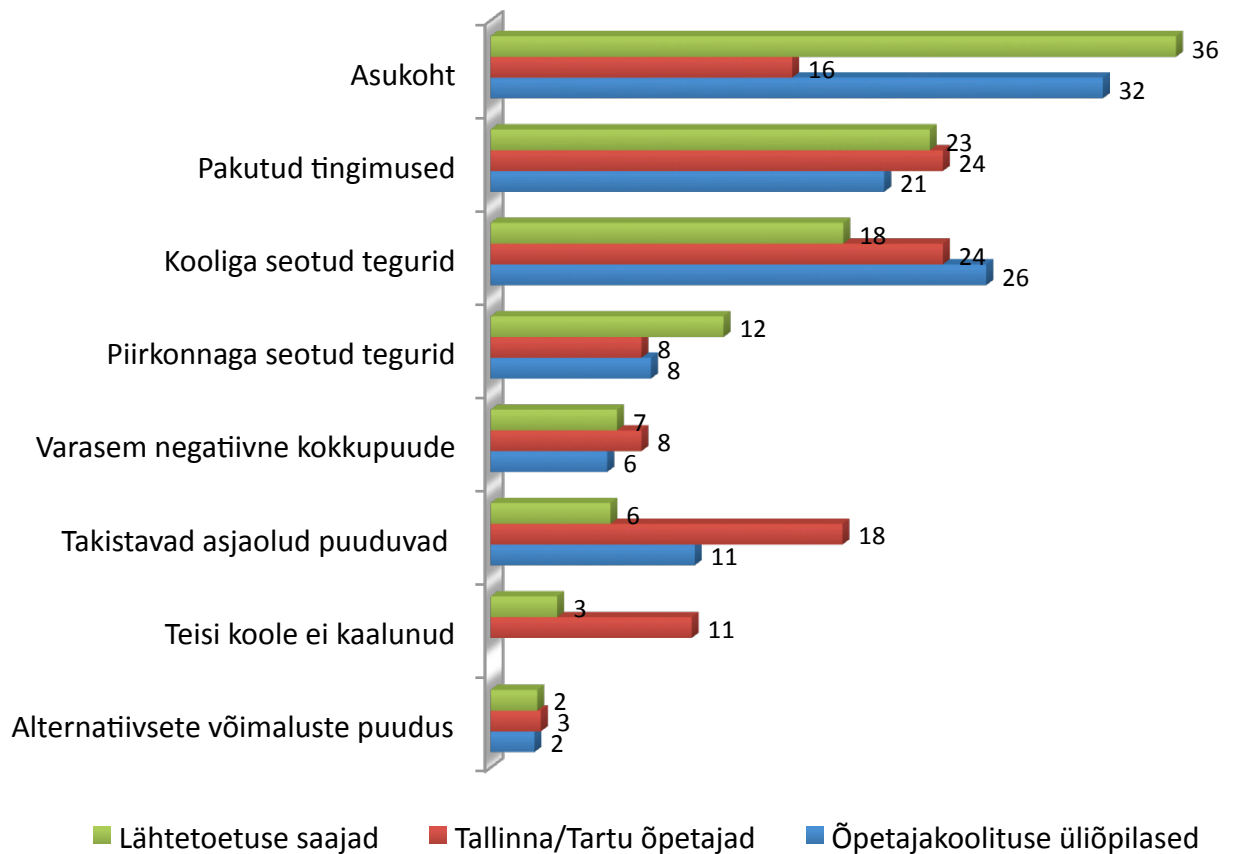
Tabel 9. Õpetajakoolituse järgset koolivalikut takistanud/takistavad kriteeriumid (%).

Takistavad asjaolud koolide valikul	Lähtetoetuse saajad	Tallinna/Tartu õpetajad	Õpetajakoolituse üliõpilased
Kool on minu kodust kaugel	37*	40	47
Puudus varasem kokkupuude	28	34	24
Seal töötades elan oma perest ja sõpradest kaugel	25	18	27
Kesine transpordiühendus	23	16	30
Ma ei saa seal täiskoormusega tööd	23	24	20
Pidin vahetama elupaika	19	11	20
Negatiivne tagasiside	15	13	26
Selles koolis ei tunne ma kedagi	15	11	13
Koolil ei ole hea maine	14	18	21
Sotsiaal-majanduslikult keeruline piirkond	14	5	12
Kaugus varasemast kodust või muust olulisest paigast	13	8	15
Kool ei ole hästi juhitud	13	8	19
Ei saa õpetada soovitud aineid	13	13	19
Selles koolis tuleb tegeleda liiga palju distsipliiniküsimustega	13	13	19
Selles koolis ei ole mulle meeldiv organisatsioonikultuur	12	11	21
Piirkonnas ei ole häid vaba aja veetmise võimalusi	12	8	15
Oleksin pidanud õpetama liitklassi	12	3	8
Koolis on õpilastel võrdlemisi kesine õpimotivatsioon	10	18	10
Puudub hea tugisüsteem	6	3	13
Klassides on liiga palju õpilasi	6	11	11
Klassides on liiga vähe õpilasi	3	0	3
Pidin ma loobuma elust väikelinnas või maapiirkonnas	5	3	5
Ma ei saanud keskenduda ühele-kahele ainele	5	3	8
Ma ei saanud osalist tööaega	2	8	6
Ma ei saanud õpetada mitmeid aineid	2	0	5

* Punase värviga on tähistatud antud grupi 5 suurima osakaaluga tegurit.

Töökohavalikut tehes nägid erinevad uuringu sihtgrupid takistavaid tegureid üsna sarnaselt – viiest enim mainitud tegurist neli kattusid (Tabel 8). Nii lähtetoetust saanud kui Tallinna/Tartu õpetajad ning õpetajakoolituse üliõpilased pidasid kõige sagedamini takistavaks asjaoluks kooli kaugust nende kodust, millele järgnes varasema kokkupuute puudumine kooliga, mistõttu ei teatud, mida sinna tööle minnes oodata.

Peamiste takistavate tegurite all tõid lähtetoetuse saajad ning üliõpilased olulisimana välja taaskord kooli ebasobiva asukoha, kauguse nende kodust või muust olulisest paigast (Joonis 7). Tallinna ja Tartu koolide õpetajate jaoks olid seevastu saanud kõige sagedamini peamiseks takistuseks kooli poolt pakutud tingimused (peamiselt ebasobiv töökoormus) ning muud kooliga seotud tegurid, millest enim maniti antud kooli kohta saadud negatiivset tagasisidet.

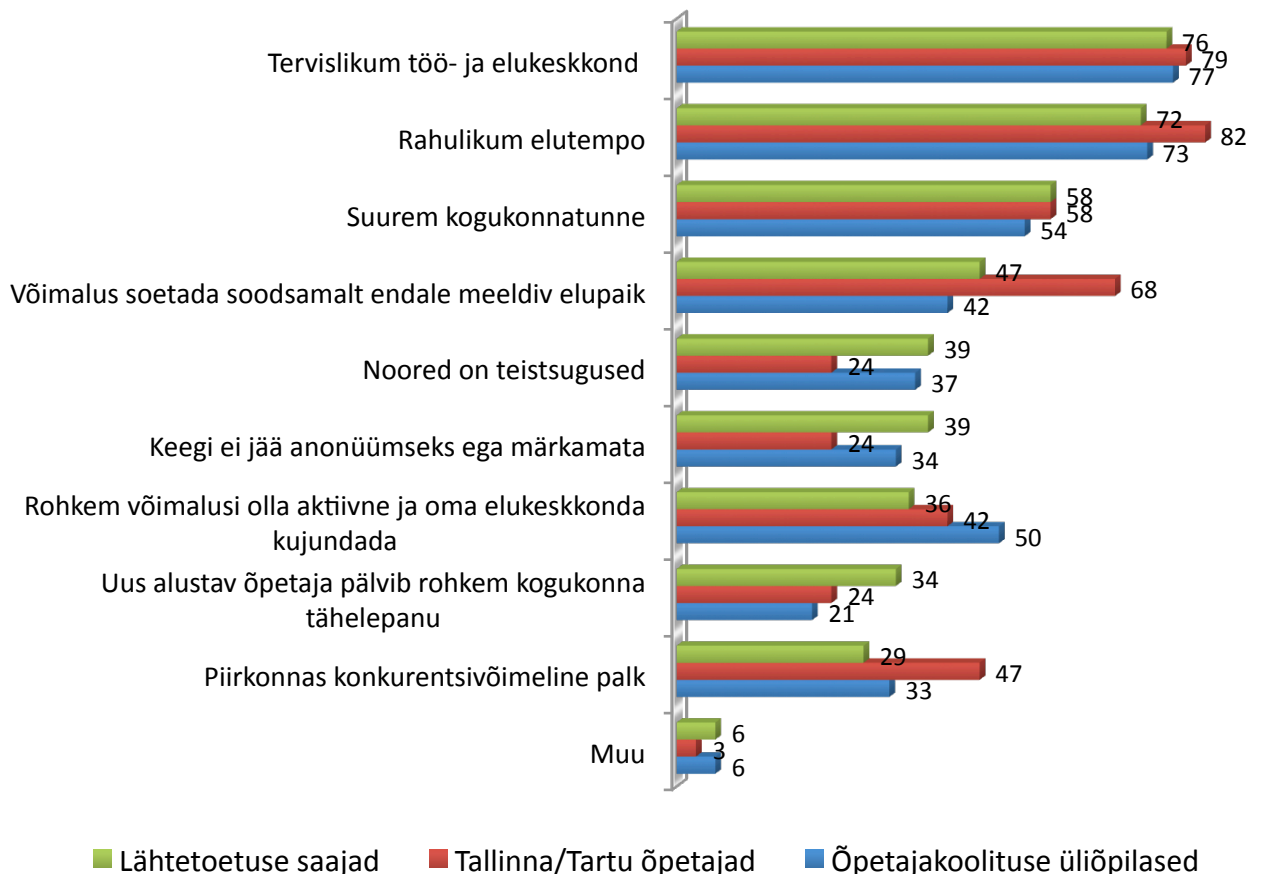
Joonis 7. Kõige olulisemad kooli valikut takistavad kriteeriumid (%).

5.3 Töötamine õpetajana väikelinnas/maapiirkonnas võrdluses Tartu ja Tallinnaga

Sarnaselt konkreetse kooli valikut soodustanud ja takistanud teguritele hindasid kõik uuringu sihtgruppid ka väikelinna ja maapiirkonna eeliseid ja kitsaskohti võrreldes Tallinna ja Tartuga.

5.3.1 Motiveerivad tegurid väikelinna või maapiirkonda tööle asumisel

Hinnates asjaolusid, mis võiks olla väikelinnas või maapiirkonnas elamise ja koolis töötamise puhul võrreldes Tallinna ja Tartuga motiveerivad, tõid kõik kolm vaadeldavat sihtgruppi enim välja suurematest linnadest tervislikuma töö- ja elukeskkonna (looduslähedus, puhtus, vähene liiklusrüümus jmt) ning rahulikuma elutempo (Joonis 8). Lähtetoetuse saajate ja üliõpilaste jaoks oli kolmas olulisim motivaator suurem kogukonnatunne, millest Tallinna ja Tartu õpetajad pidasid sagedamini oluliseks võimalust soetada endale suuremate linnadega võrreldes soodsamalt meeldiv elupaik. Lisaks eelnevale pidasid Tallinna ja Tartu õpetajad teistest gruppidest sagedamini oluliseks eeliseks ka konkurentsivõimelisemat palka antud piirkonnas. Õpetajakoolituse üliõpilased aga hindasid teistest enam maapiirkondade ja väikelinnade suuremaid võimalusi olla ise aktiivne ja kujundada oma elukeskkonda.

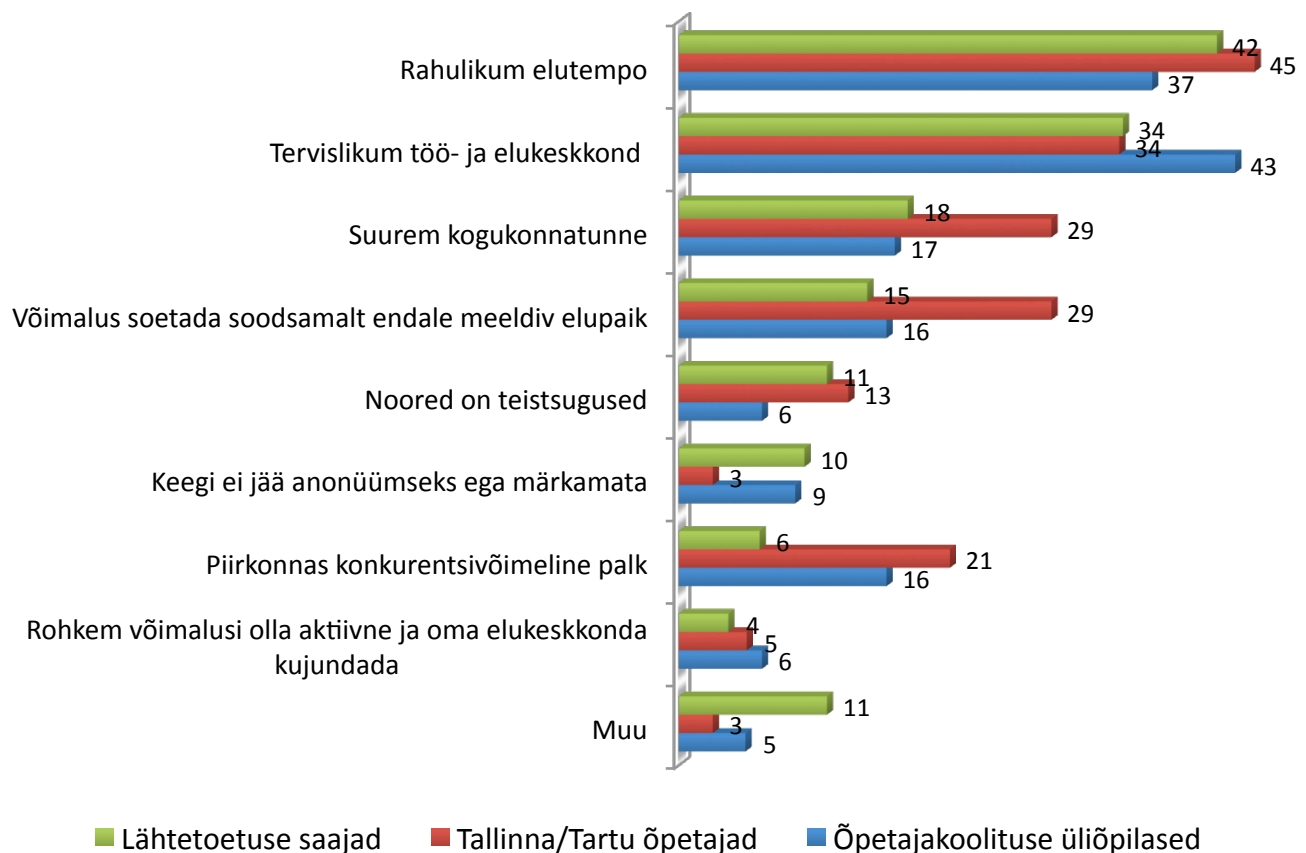

Joonis 8. Motiveerivad tegurid väikelinna või maapiirkonna kooli tööleminekul (%).

Lähtetoetuse saajad tõid muude motiveerivate tegurite all enim välja väikelinna ja maapiirkonna väikeseid klasse, mis võimaldavad õpilastele ja nende individuaalsusele rohkem tähelepanu pöörata, samuti võimalust oma kodukohta tööle asuda ja pere lähedal elada. Lisaks mainiti ka lastesõbralikku ja turvalist keskkonda, võimalust saada töökogemus enne suuremasse kooli tööle minemist, väikelinna ja maapiirkonna koolide vahelist koostööd ja ühisüritusi, lähtetoetust ning kuna maapiirkondades on tihti häid õpetajaid raske leida, tuntakse ennast vajalikumana jm.

Õpetajakoolituse üliõpilased tõid muu motivatsiooni allikana välja samuti väikese õpilaste arvu klassis, mis võimaldab individuaalset lähenemist, samuti paremad õuesõppe läbiviimise võimalusi. Tallinna ja Tartu õpetajate sihtgrupis mainiti muu motivaatorina seda, et vallad maksavad õpetajatele sageli linnakoolidega võrreldes veidi kõrgemat palka.

Kolm kõige olulisemat maapiirkonnas ja väikelinnas töötamist motiveerivat asjaolu olid eri sihtrühmade lõikes samad – rahulikum elutempo, tervislikum töö- ja elukeskkond ning suurem kogukonnatunne (Joonis 9). Tallinna ja Tartu õpetajad pidasid viimasega samavõrra oluliseks ka võimalust soetada endale väikses kohas soodsama hinnaga meelepärane eluase. Samuti pidasid nad teiste gruppidega võrreldes sagedamini peamiseks eeliseks ka õpetajana töötades saadavat konkurentsivõimelist palka antud piirkonnas.

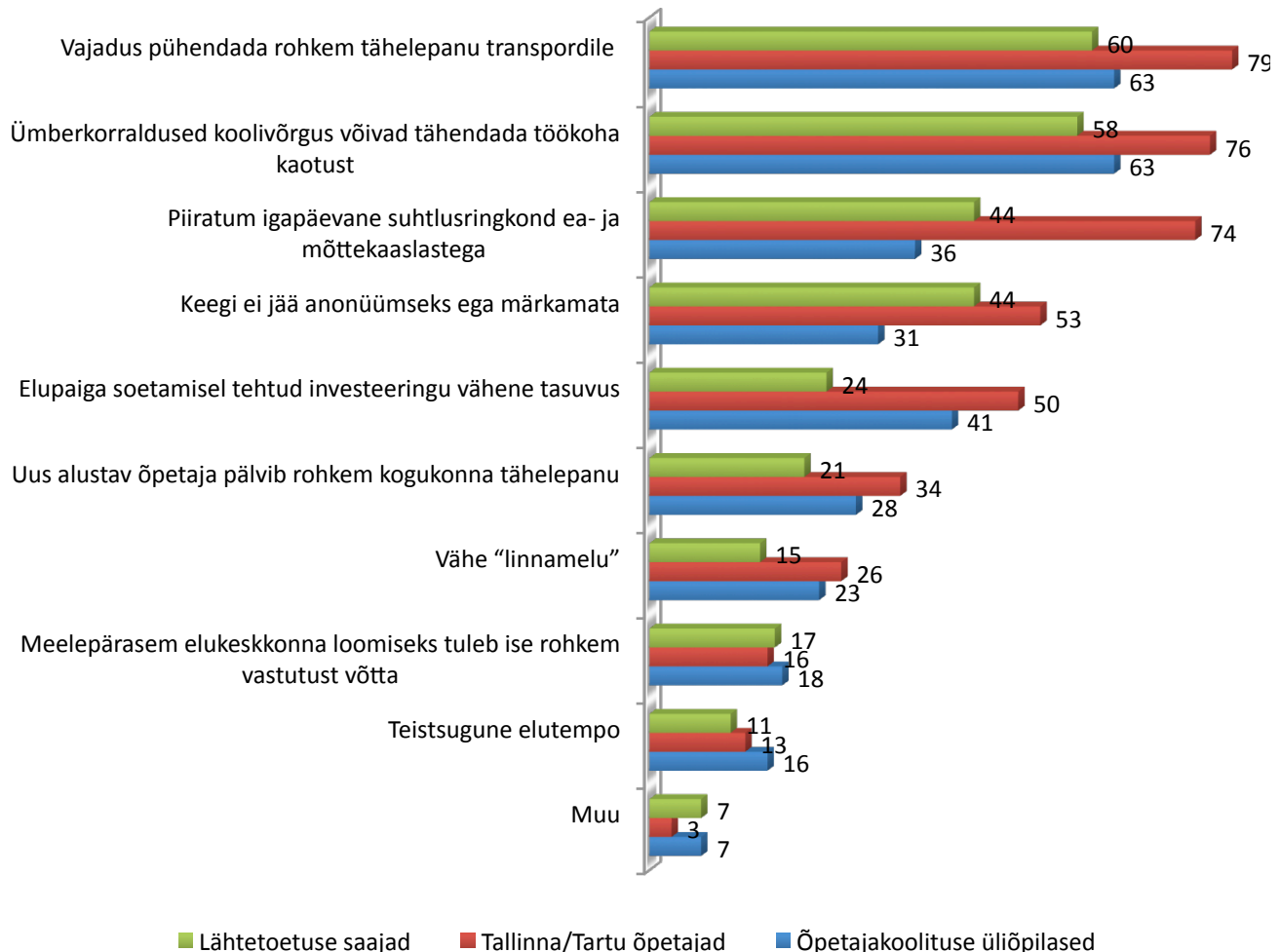

Joonis 9. Enim motiveerivad tegurid väikelinna või maapiirkonna kooli tööleminekul (%).

Kõik kolm sihtgruppi tõid muude peamiste motivaatorite all kõige sagedamini välja väikeseid koole ja klasse. Lähtetoetuse saajate puhul mängisid siinkohal rolli ka madalamad eluaseme jm kulud, pere lähedus, soov elada maal, õpetaja lähtetoetus, turvaline keskkond ning asjaolu, et kõik asub lähedal.

5.3.2 Takistavad tegurid väikelinna või maapiirkonda tööle asumisel

Väikelinnas või maapiirkonnas tööle asumist takistavaid asjaolusid nimetasid teistest gruppidest rohkem Tallinna ja Tartu õpetajad, kellest valdavat enamikku (74-79%) heidutas nii vajadus tegeleda rohkem transpordiküsimustega, oht koolivõrgus tehtavate ümberkorralduste tõttu töö kaotada kui piiratud suhtlusringkond ea- ja mõttekaaslastega (Joonis 10). Samu takistusi tõid (küll märksa vähemal määral) enim välja ka lähtetoetust saanud õpetajad, kes olid erinevatest takistustest teiste küsitletutega võrreldes ka üldiselt vähem heidutatud.

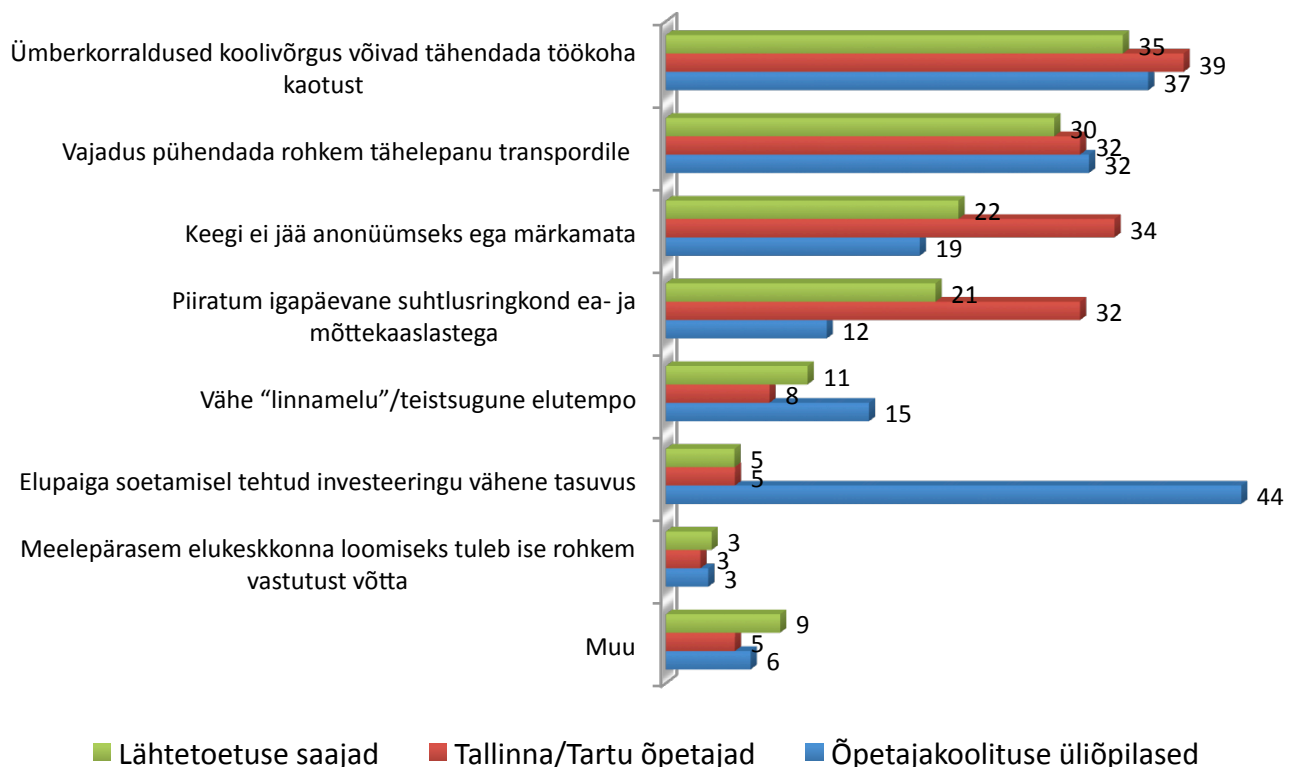
Joonis 10. Takistavad tegurid väikelinna või maapiirkonna kooli tööleminekul (%).

Muude takistavate teguritena tõid lähtetoetuse saajad esile suuremate linnadega võrreldes väiksema palga, täiskoormuse puudumise, kehvemad töötingimused ja -vahendid ning vähesed

nii õpetaja kvalifikatsioonile vastavad kui teiste valdkondade tööpakkumised. Lisaks mainiti ühel korral ka suuremaid sotsiaalseid probleeme õpilaste kodudes, suurt ajakulu tööle minekul ja sealt tulekul, huviringide vähesust ja kaugust, piiratud võimalusi enesetäienduseks, kultuurieluks ja treeninguks ning asjaolu, et raske on vahetada töökohta, kui ollakse seotud õpetaja lähtetoetusega ja leitakse, et valitud töökoht ei ole sobiv või kooli väärtused ei ühti mõne aasta pärast enam enda omadega.

Õpetajakoolituse üliõpilased nägid muude takistavate teguritena väikelinnas või maapiirkonnas töötamisel pereliikmetele sobivate tingimuste puudumist ning üldiseid väiksemaid võimalusi. Tallinna ja Tartu õpetajad märkisid ära ka täiskohaga töötamise võimaluste piiratuse.

Peamiseks takistavaks asjaoluks väikelinna või maapiirkonda tööleminekul pidasid nii lähtetoetust saanud kui Tallinnas ja Tartus töötavad õpetajad koolivõrgu ümberkorraldustega seonduvat võimalikku töökohta kaotust, õpetajakoolituse üliõpilased seevastu pidasid peamiseks takistavaks asjaoluks elupaiga soetamisel tehtava investeeringu vähest tasuvust (Joonis 11). Tallinna ja Tartu õpetajaid takistasid teistest enam ka anonüümsuse puudumine ja piiratud suhtlusringkond. Õpetajakoolituse üliõpilased tõid aga peamise takistusena sagedamini välja väikelinnade ja maapiirkondade vähese “linnamelu” ja suurematest linnadest erineva elutempo.

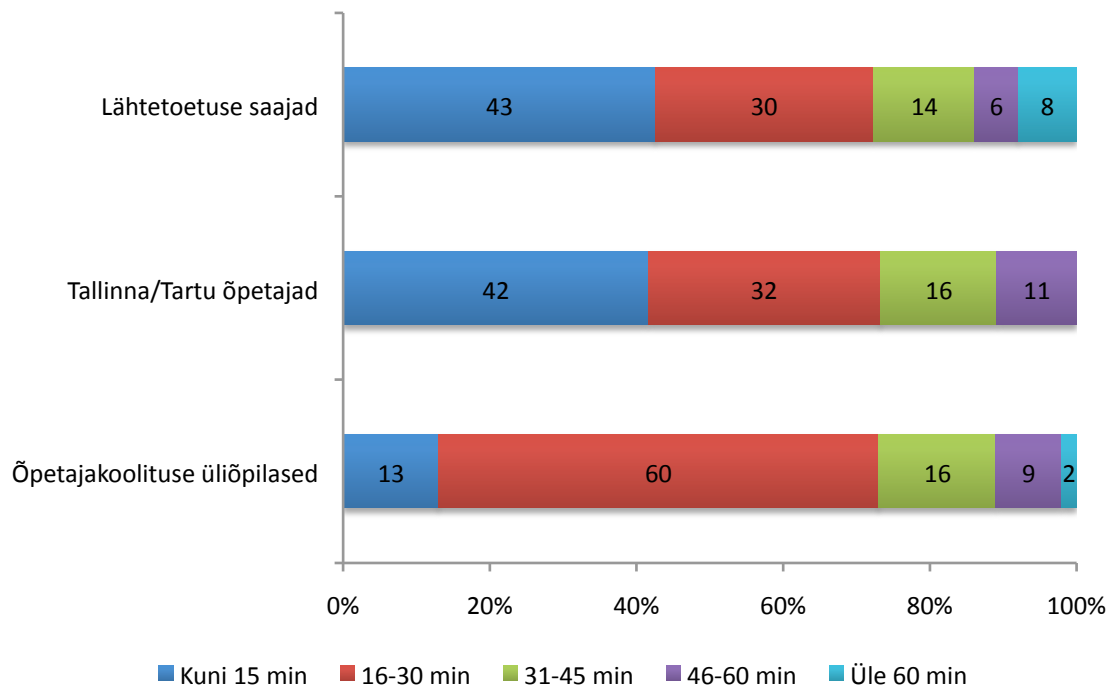
Joonis 11. Peamised takistavad tegurid väikelinna või maapiirkonna kooli tööleminekul (%).

Muude peamiste takistustena tõid toetuse saajad enim välja piiratumaid arenguvõimalusi ja võimalusi sobivat tööd leida, kehvema elutingimusi, kallist kinnisvara (nt Peetri alevikus) ja lähtetoetuse piiranguid. Tallinna ja Tartu õpetajate jaoks olid muudeks olulisteks takistusteks

olemasolev elupaik ja kehvad täiskohaga töötamise võimalused väikelinnas või maapiirkonnas ning õpetajakoolituse üliõpilaste jaoks suurematest linnadest väiksem palk ja piiratud enesearenguvõimalused.

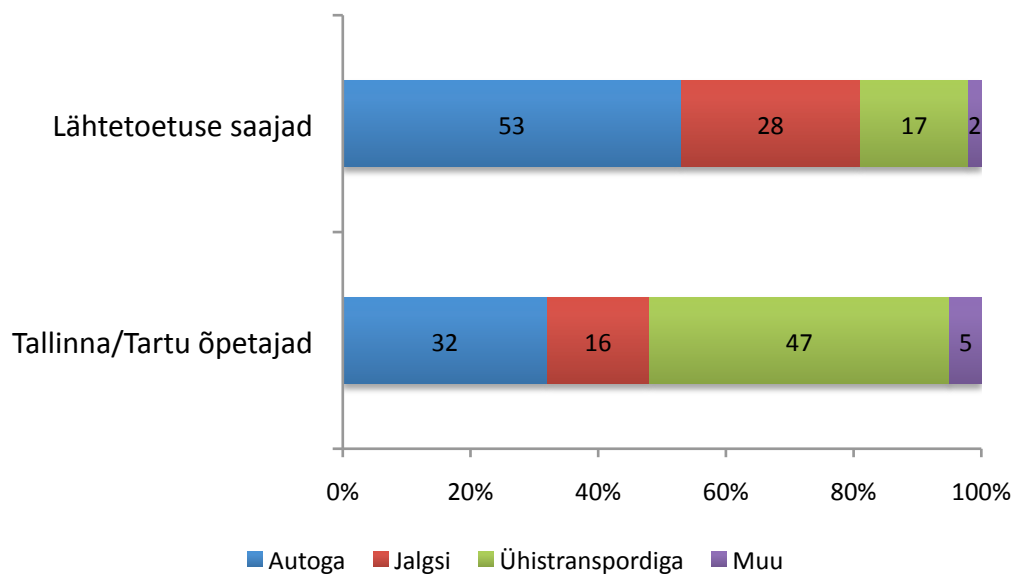
5.3.3 Tööteekonna pikkus ja liikumisviis

Lähtetoetust saanud ja Tallinnas/Tartus töötavatel õpetajatelt küsiti mõlemilt, ligikaudu mitme minuti teekonna kaugusel nende kodust asus kool, kuhu nad peale õpetajakoolituse lõpetamist tööle läksid ning mil viisil nad seda teekonda valdavalt läbisid. Õpetajakoolituse üliõpilased hindasid antud teema puhul aga seda, kui palju aega on nad nõus pühendama igapäevasele tööle liikumisele ning mil viisil on nad valmis liikuma.

Joonis 12. Tööteekonna (soovitav) pikkus peale õpetajakoolituse lõpetamist (%).

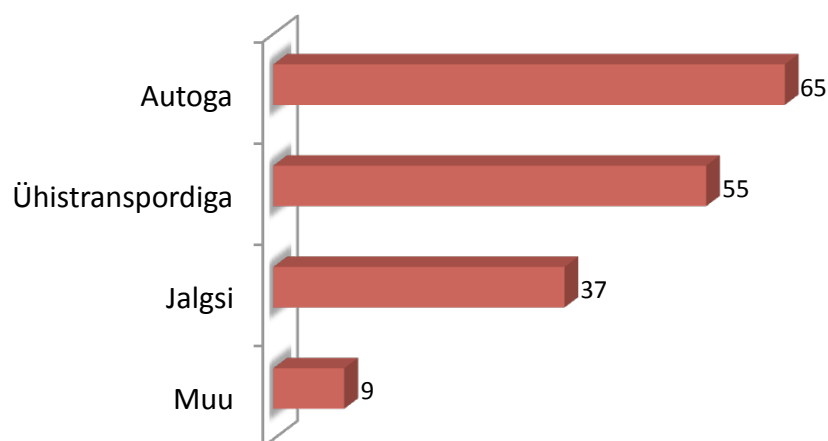
Ilmnes, et nii peale õpetajakoolituse lõpetamist lähtetoetust saanud ja Tallinnast Tartust eemale suundunud kui nendesse linnadesse tööle jäänud õpetajatel kulus igapäevasele tööteekonnale väga sarnane aeg - ligi $\frac{3}{4}$ neist jõudsid kodust tööle 30 minuti jooksul (Joonis 12). Erinevused ilmnasid aga antud teekonna läbimise viisis – väljaspool Tallinnat ja Tartut töötavad õpetajad kasutasid tööle jõudmiseks oluliselt sagedamini autot ja liikusid jala ning sõitsid harvemini ühistranspordiga (Joonis 13).

Joonis 13. Tööteekonna läbimise viis (%).

Muude tööteekonna läbimise viisidena kirjeldasid nii lähtetoetuse saajad kui Tallinna ja Tartu õpetajad erinevate liikumisviiside omavahelist kombineerimist. Tallinna ja Tartu õpetajad tõid lisaks välja ka jalgratta kasutuse ning joostes tööle mineku.

Õpetajakoolituse üliõpilaste soovitatav tööteekonna pikkus kattus juba töötavate õpetajate tegeliku õpetajakoolituse lõpetamise järgse töölemineku ajaga – $\frac{3}{4}$ neist oli nõus pühendama igapäevasele tööleminekule kuni pool tundi. Liikumisviisidest eelistati enim autot, kuid enam kui pooled üliõpilastest olid nõus kasutama ka ühistransporti ning üle kolmandiku tööle jalgsi liikuma (Joonis 14).

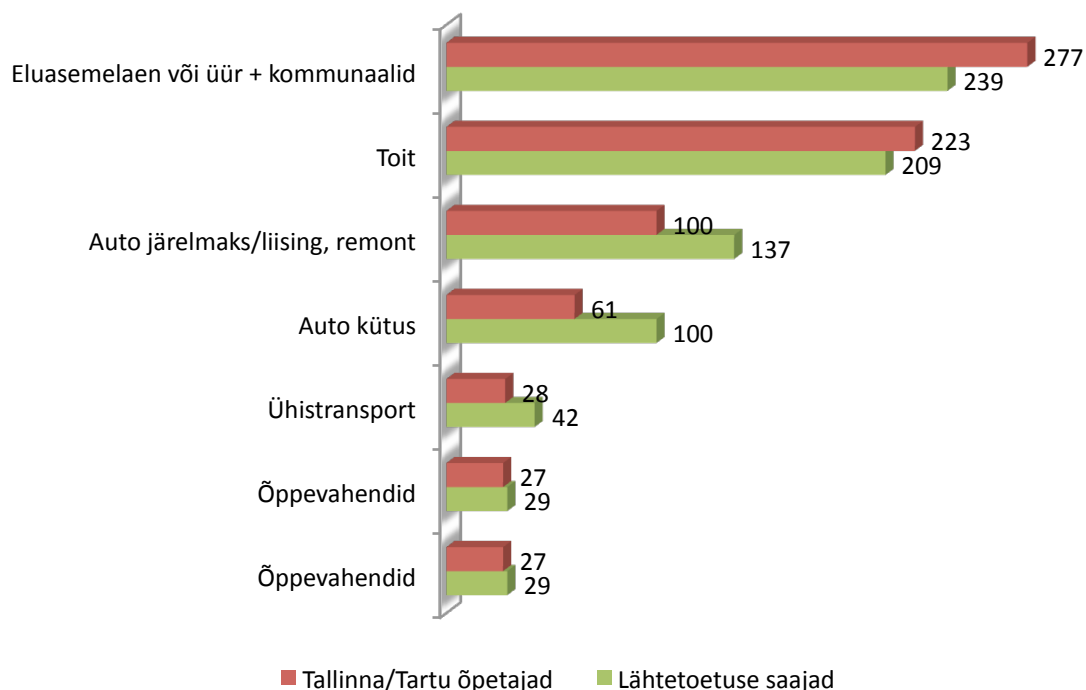
Joonis 14. Tööteekonna (soovitatav) läbimise viis õpetajakoolituse üliõpilastel (%).

Muude liikumisviisidena toodi välja peamiselt jalgrattasõitu, lisaks mainiti ka koolibussi, suuski ja tõukekelku.

5.3.4 Ligikaudsed kulud ühes kuus

Võrreldes õpetajakoolituse järgselt Tallinna ja Tartu koolidesse tööle läinud ning lähtetoetust saanud ning neist linnadest väljaspool tööle asunud õpetajate ligikaudseid selle perioodi aegseid kulusid, ilmneb, et erinevused ei olnud kuigi suured (Joonis 15). Suurimad igakuised kuluartiklid olid mõlemil eluasemelaen ja kommunaalkulud. Tallinna ja Tartusse tööle läinud õpetajad kulutasid mõnevõrra rohkem raha eluasemele ja toidule ning neist linnadest väljapoole suundunud õpetajad transpordiga seotud kuluartiklitele. Mõlema õpetajate grupi kogukulud olid sealjuures samas suurusjärgus (Tallinna/Tartu õpetajatel 743 ja lähtetoetuse saajatel 785 eurot).

Täiendavaid toetusi kas kohalikult omavalitsuselt, riigilt või muust allikast oldi saadud vähe. Üksikud lähtetoetuse saajad tõid KOV-i poolse toetusena välja õppelaenu osalise tagasimakse, rahalise toetuse, linna tagasi tulevate noorte igakuise toetuse ühe aasta vältel (Pärnu), paaril korral mainiti tasuta või soodsat üürikoterit ning viiel korral transporditoetust. Riikliku stipendiumina toodi kolmel korral välja Archimedese õpetajakoolituse stipendiumit ning muu toetusena mainiti Rotary noortefondi stipendiumit.

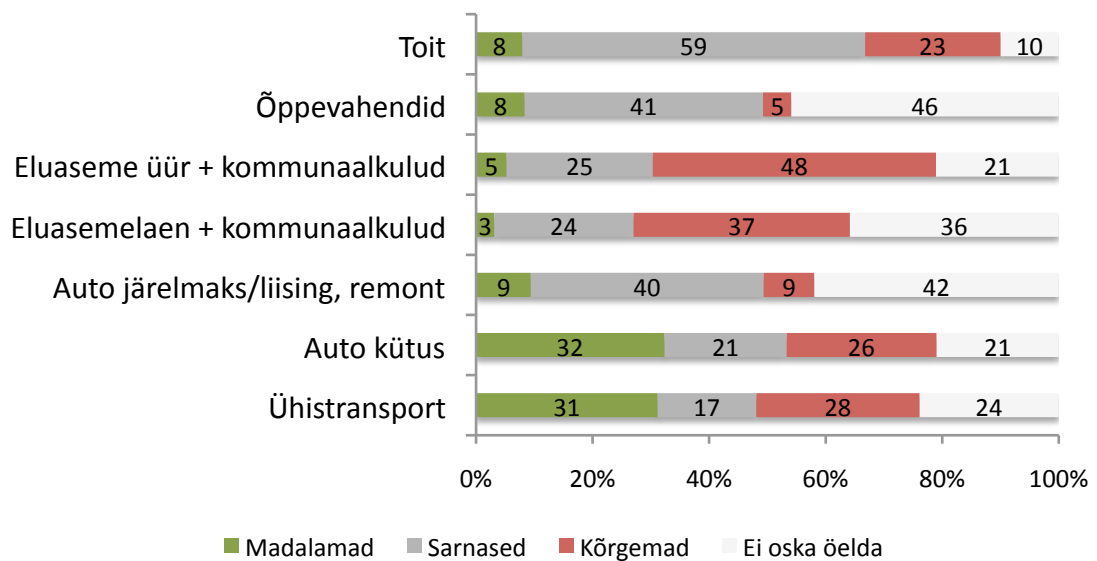

Joonis 15. Kulud õpetajakoolituse järgsel esimesel töökohal (eurodes).¹⁴

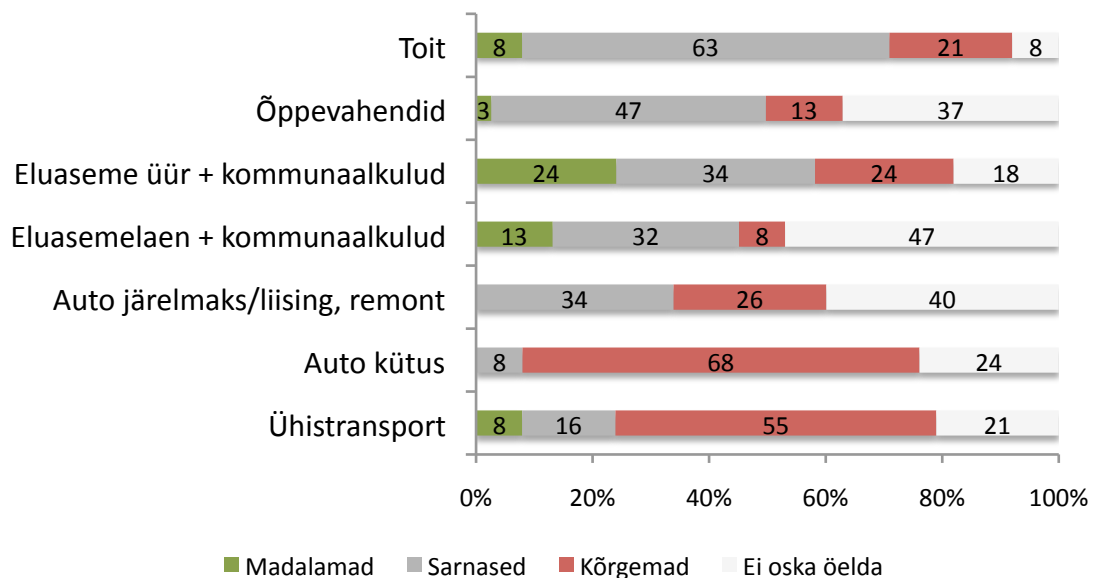
¹⁴ Joonisel nr 15 on eluasemelaenu ja üüri ning kommunaalide summad toodud keskmisena. Keskmine eluasemelaenu ja kommunaalide summa oli Tallinna/Tartu õpetajate puhul 308 ja lähtetoetuse saajate puhul 277 eurot, üüri ja kommunaalkulude summa oli Tallinna/Tartu õpetajatel keskmiselt 245 ja lähtetoetuse saajatel 200 eurot.

Lisaks oma erinevate õpetajakoolituse järgsete kuluartiklite kirjapanekule prognoosisid nii Tallinna/Tartu kui lähtetoetust saanud õpetajad analoogseid kulusid, mis oleks tekkinud juhul, kui nad oleks tööle minekul teinud vastupidise piirkonna valiku (suundunud väljapoole Tallinna/Tartut või jäänud tööle just neisse linnadesse).

Peale õpetajakoolitust väljaspool Tallinna/Tartut tööle asunud õpetajad hindasid Tallinnas/Tartus suuremaks eelkõige eluasemele tehtavaid kulusid ning Tallinnasse/Tartusse tööle läinud õpetajad pidasid väljaspool neid linnu kõrgemaks eelkõige kütuse ja ühistranspordi kulusid (Joonised 16, 17). Toidule kulunud summasid peeti eri piirkondades seevastu enamjaolt sarnaseks.

Joonis 16. Lähetoetust saanud õpetajate hinnangud kulutustele Tallinnas/Tartus võrreldes kulutustega maapiirkonnas või väikelinnas (%).

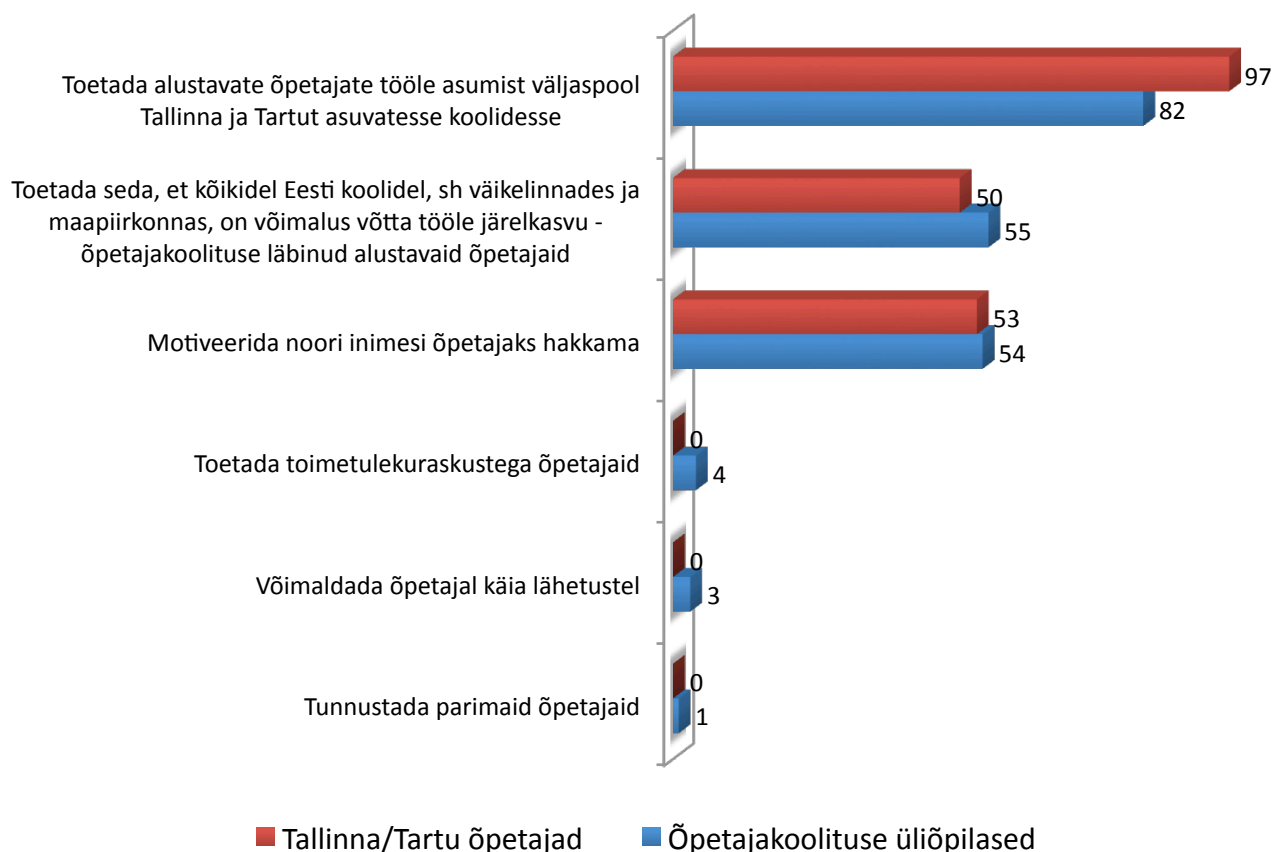
Joonis 17. Tallinna/Tartu õpetajate hinnangud kulutustele maapiirkonnas ja väikelinnas võrreldes Tartu ja Tallinnaga (%).

5.4 Õpetaja lähtetoetus

5.4.1 Teadlikkus õpetaja lähtetoetusest

Õpetaja lähtetoetuse olemasolust oli kuulnud 90% Tallinna/Tartu õpetajatest, kuid samas vaid 59% küsitlusele vastanud õpetajakoolituse üliõpilastest.

Lähtetoetuse eesmärgiks pidasid sellest eelnevalt kuulnud vastajad kõige sagedamini alustavate õpetajate väljaspool Tallinna ja Tartut asumise toetamist (Joonis 18). Samas arvas väike osa õpetajakoolituse üliõpilastest (1-4%), et lähtetoetuse eesmärgiks on toimetulekuraskustes õpetajate toetamine, lähetustel käimise võimaldamine või parimate õpetajate tunnustamine.

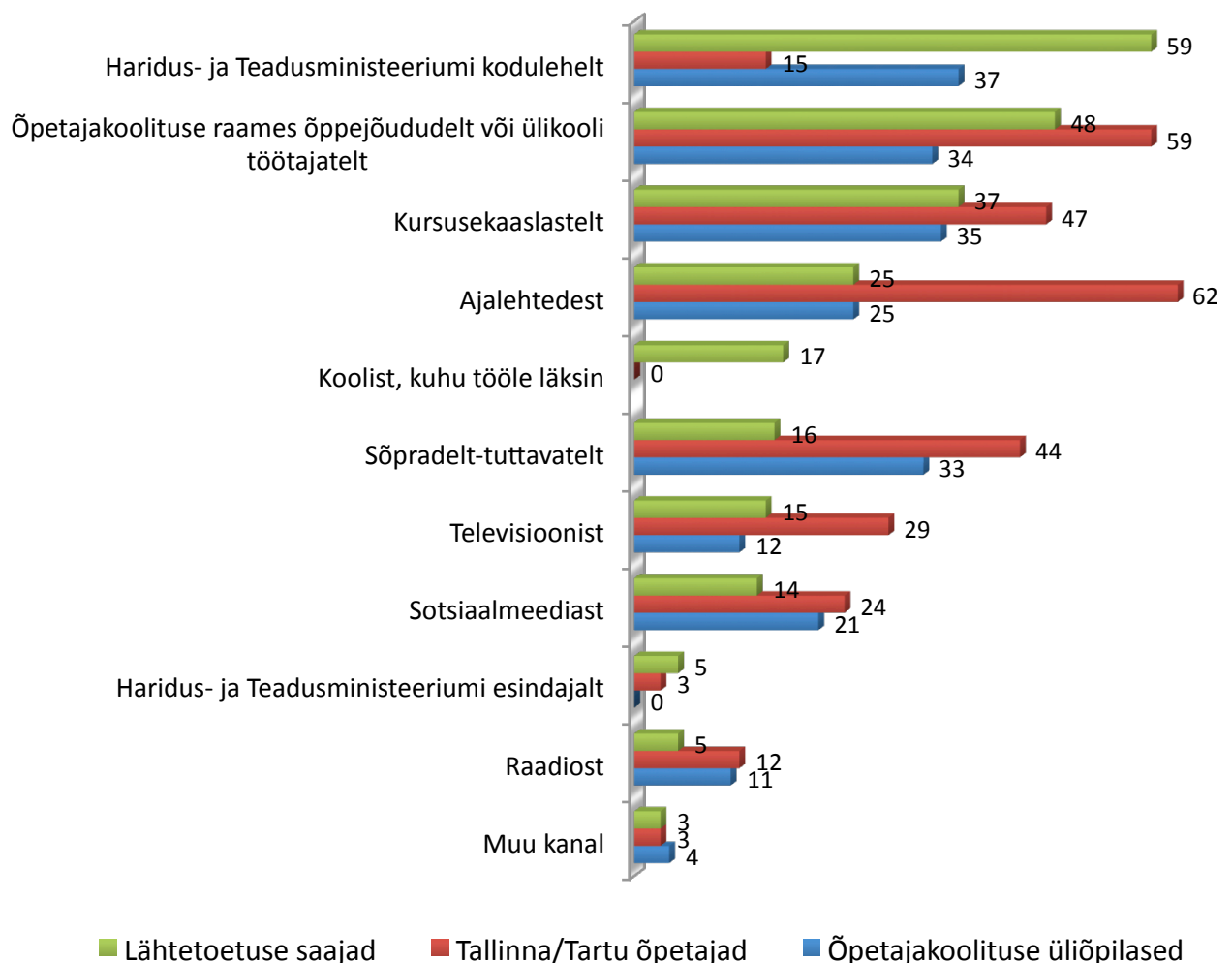

Joonis 18. Teadlikkus õpetaja lähtetoetuse eesmärkidest (%).

5.4.2 Õpetaja lähtetoetuse infokanalid

Nii lähtetoetust saanud õpetajatelt kui vastava toetuse olemasoluga kursis olevatelt Tallinna/Tartu õpetajatelt ja õpetajakoolituse üliõpilastelt uuriti, milliste kanalite kaudu lähtetoetuse info nendeni jõudis.

Lähtetoetust saanud õpetajateni oli selle kohta info jõudnud kõige sagedamini Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehe kaudu, infoedastajatena järgnesid ülikooli töötajad ja kursusekaaslased (Joonis 19). Üliõpilased olid kõige sagedamini saanud infot samadest allikatest, kusjuures nende osakaalud olid pea samad. Tallinnasse ja Tartusse tööle läinud õpetajateni oli seevastu lähtetoetuse info jõudnud sagedamini ajalehtede kaudu, millele järgnes osakaalult samuti info saamine ülikooli töötajatelt ja kursusekaaslastelt. Teiste gruppidega võrreldes sagedamini oli info Tallinna/Tartu õpetajateni jõudnud ka televisiooni ja sõprade-tuttavate vahendusel.

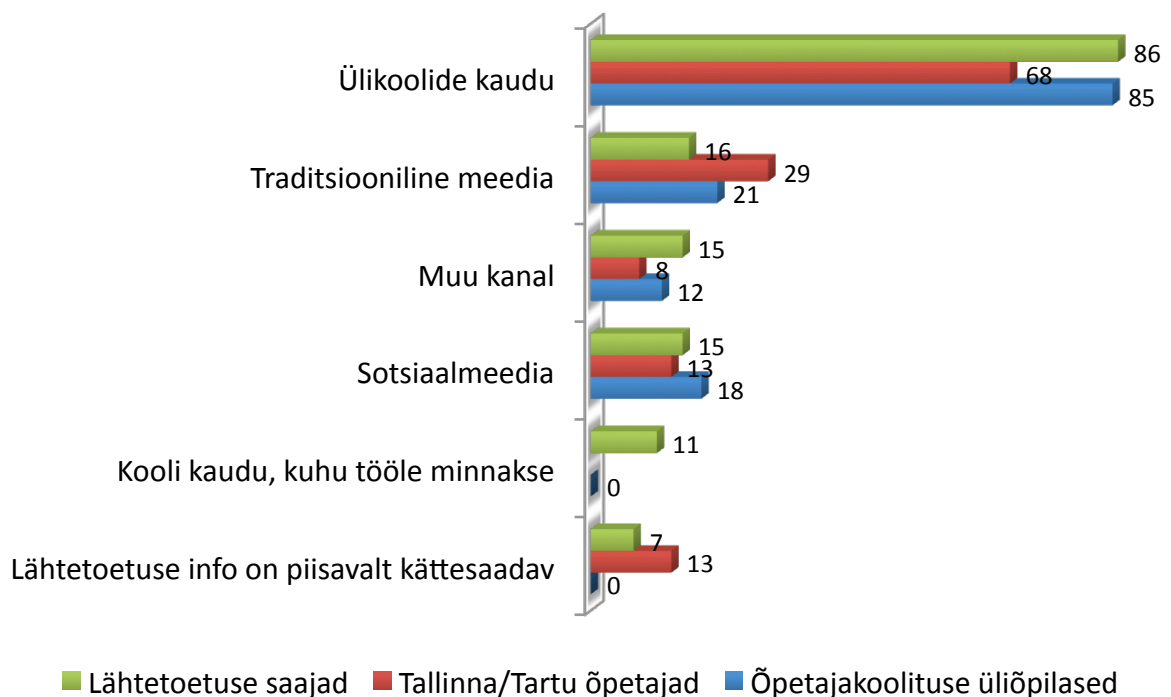

Joonis 19. Lähtetoetusest info saamise kanalid (%).

Lähtetoetuse saajad olid lisaks üksikutel juhtudel (variant “muu”) saanud infot toetuse kohta ka oma vanematelt, eelmisest koolist, kus oli tööl olnud, ja õpetajakoolituse lõpudiplomi mapi vahel olnud infolehtelt. Õpetajakoolituse üliõpilased olid saanud infot ka ülikooli koduleheküljelt, kolleegidelt ja Riigi Teatajast ning Tallinna ja Tartu õpetajad meili teel.

Lisaks küsimusele, kuidas lähtetoetuse info nende endini jõudis, paluti kõigil sihtrühmadel soovitada ka kanaleid, mille kaudu võiks lähtetoetuse kohta käivat informatsiooni edaspidi levitada, nii et see jõuaks kõigi õpetajakoolituse üliõpilasteni.

Kõigis sihtrühmades soovitati levitada infot lähtetoetuse kohta valdavalt ülikoolide kaudu (Joonis 20), näiteks õppejõudude, ülikooli meililistide ja kodulehekülgede kaudu. Samuti leiti, et ülikoolides võiks korraldada vastavaid infotunde, teabepäevi, jagada infovoldikuid, saata üliõpilastele teateid õppeinfosüsteemi kaudu, panna vastav info ülikooli lõpudiplomi vahele jne.

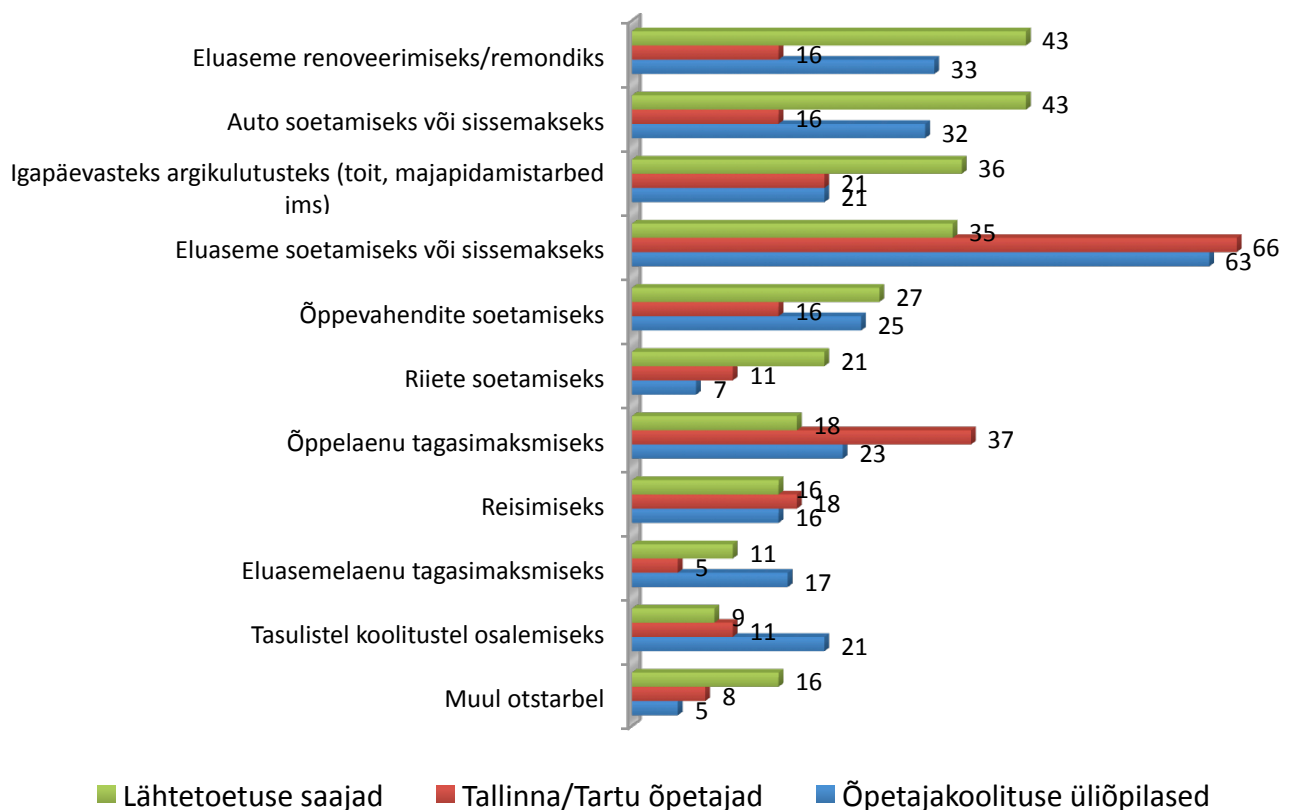
Joonis 20. Soovitatavad kanalid lähtetoetuse kohta info levitamiseks (%).

Muude infolevitamise kanalitena soovitasid lähtetoetuse saajad üldisemalt internetti ning tõid lisaks välja, et reklaam peaks olema suunatud otse sihtgrupile, samuti peaks pöörama rohkem tähelepanu lähtetoetuse tingimuste paremale lahtiseletamisele. Tallinna ja Tartu õpetajad pakkusid muude lahendustena välja reklaamvideo tegemise, Noored Kooli programmiga sarnase kampaania korraldamise ning õpetajakoolituse üliõpilastele vahetult enne lõpetamist personaalsete tööpakkumiste tegemise. Õpetajakoolituse üliõpilased pakkusid välja info levitamist internetis, rohkemat reklaami, infolehtede jagamist ning info levitamist erinevate programmide ja ürituste kaudu nagu Noored Kooli, Teeviit, Töömess jms.

5.4.3 Õpetaja lähtetoetuse kasutamine

Lähtetoetust saanud õpetajatelt uuriti ka seda, kuidas nad toetust kasutanud on, ning teistelt sihtrühmadelt, millisel otstarbel nemad seda võimaluse tekkides kasutaksid.

Selgus, et toetuse saajad on seda kasutanud kõige sagedamini eluaseme renoveerimiseks/remondiks ning auto soetamiseks või sissemakseks (Joonis 21). Ka ligi 2/3 Tartu ja Tallinna õpetajatest ning üliõpilastest kasutaks lähtetoetust eluaseme soetamiseks või sissemakseks. Tallinna/Tartu õpetajad eristusid teistest ka sagedasema sooviga maksta lähtetoetuse eest tagasi õpinguperioodil võetud õppelaenu.

Joonis 21. Lähtetoetuse kasutamine (juhul, kui oleks seda saadud) (%).

Ligi neljandik lähtetoetuse saajatest, kes tõi välja toetuse kasutamise muul otstarbel, polnud seda seni kasutanud, vaid säästavad seda nt eluasemelaenu sissemakseks või auto ostuks (kui kõik toetuse osad on kätte saadud) või hoiavad alles, kuni on kindel, et neil ei teki vajadust toetust tagasi maksta. Pea sama palju oli neid lähtetoetuse saajaid, kes olid kasutanud toetust muude eluasemega seotud kulude katteks (näiteks eluaseme krundi soetamiseks) ja kodu sisustamiseks. Lisaks oli toetust kasutatud meditsiinilisel otstarbel (silmaoperatsioon ja hambaravi; 15% “muul otstarbel” kasutajatest), investeerimiseks (11%), pulmade korraldamiseks (11%) ning mõningatel juhtudel ka arvuti, muusikainstrumentide, fotoaparaadi või matkavarustuse ostuks, auto remondiks, oma ettevõtte asutamiseks ning lapse huviringide eest maksmiseks.

Tallinna ja Tartu õpetajad tõid toetuse muude kasutusvõimalustena välja samuti investeerimise ja hoiustamise, õpetajakoolituse üliõpilased aga lisaks eelnevale ka pulmade korraldamise ja pere loomise.

5.4.4 Võimalikud muudatused õpetaja lähtetoetuse tingimustes

Õpetaja lähtetoetuse teema küsitluste lõpetuseks uuriti kõigilt sihtrühmadelt ka seda, missugused muudatused õpetaja lähtetoetuse tingimustes motiveeriksid alustavaid õpetajaid valima suurema töenäosusega töökohaks väikelinna või maapiirkonna kooli.

Ise lähtetoetust saanud õpetajad soovitasid kõige sagedamini vähendada toetusega seotud õpetamise aastaid 5-lt 3-le (Joonis 22). Tallinna ja Tartu õpetajate seas osutus kõige populaarsemaks ettepanek, mille kohaselt saaks õpetajakoolituse lõpetanu õpetada kuni 3 aastat Tallinnas/Tartus ning alles seejärel sealt väljapoole tööle suunduda ja lähtetoetust saada. Üliõpilased pooldasid enim toetussumma kättesaamist ühes osas ning samuti toetusega seotud kohustusliku väljaspool Tallinna/Tartut õpetamise perioodi vähendamist kahe aasta võrra.

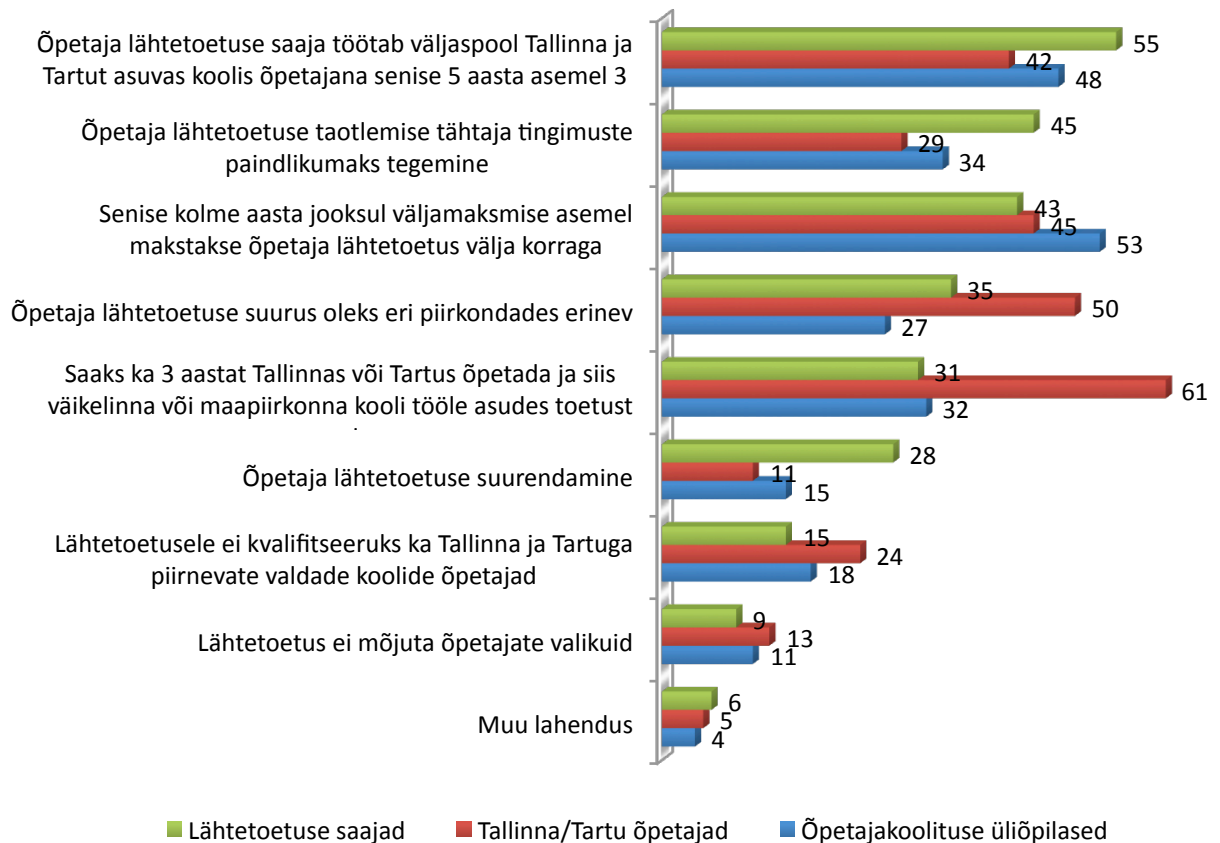
Õpetaja lähtetoetuse suurendamist eelistasid teistest sagedamini toetuse saajad, pakkudeks lähtetoetuse suuruseks enim välja 15 000 ja 20 000 eurot (mõlemad 24 korral), teisi summasid pakuti välja juba oluliselt harvemini, kusjuures pooled ülejäänud soovitud toetussummad jäid kahe mainitud summa vahele ja pooled olid suuremad kui 20 000.

Lähtetoetuse suurendamist motivatsiooni suurendava muudatusena näinud Tallinna ja Tartu õpetajad ning õpetajakoolituse üliõpilased soovitasid samuti enim summasid 15 000 ja 20 000 eurot ning leidsid, et suuremad summad motiveerivad alati rohkem.

Lähtetoetuse saajad, kes leidsid, et õpetaja lähtetoetusega ei saa mõjutada alustavate õpetajate valikuid, millise asukohaga koolis töötada, põhjendasid seda enamasti väitega, et ainult lähtetoetuse pärast väikelinna või maapiirkonda elama ei kolita, pigem minnakse tööle kodu lähedale ning lähtetoetus on lihtsalt meeldiv lisaboonus. Samuti leiti, et tihti on määravaks hoopis vakantsete töökohtade olemasolu ja pakutav palk ametikohal. Samal seisukohal olnud Tallinna ja Tartu õpetajad tõid põhjendusena samuti välja, et ainult rahaline motiveerimine pole väikelinna või maapiirkonda kolimiseks piisav.

Muude lahenduste all tõid lähtetoetuse saajad välja 5 aastase väljaspool Tallinna ja Tartu koole õpetamise kohustuse vähendamise seoses lapsehooldusepuhkusega, asjaolu, et toetus ei peaks sõltuma töökoormusest ning peaks sisaldama ka spetsiaalset transporditoetust tööle sõiduks.

Õpetajakoolituse üliõpilased pakkusid välja bakalaureuse ja magistriõppe vahele jääva aja pikendamise¹⁵ ning toetuse maksmise ka neile õpetajatele, kes on asunud lähtetoetusele kvalifitseeruvasse piirkonda tööle juba õpingute ajal. Samuti mainiti toetuse raames transpordikulude hüvitamise võimalust. Tallinna ja Tartu õpetajad kirjeldasid variandi “muu” all aga pigem erinevaid aspekte, miks lähtetoetus nende hinnangul hetkel oma eesmärgi ei täida.

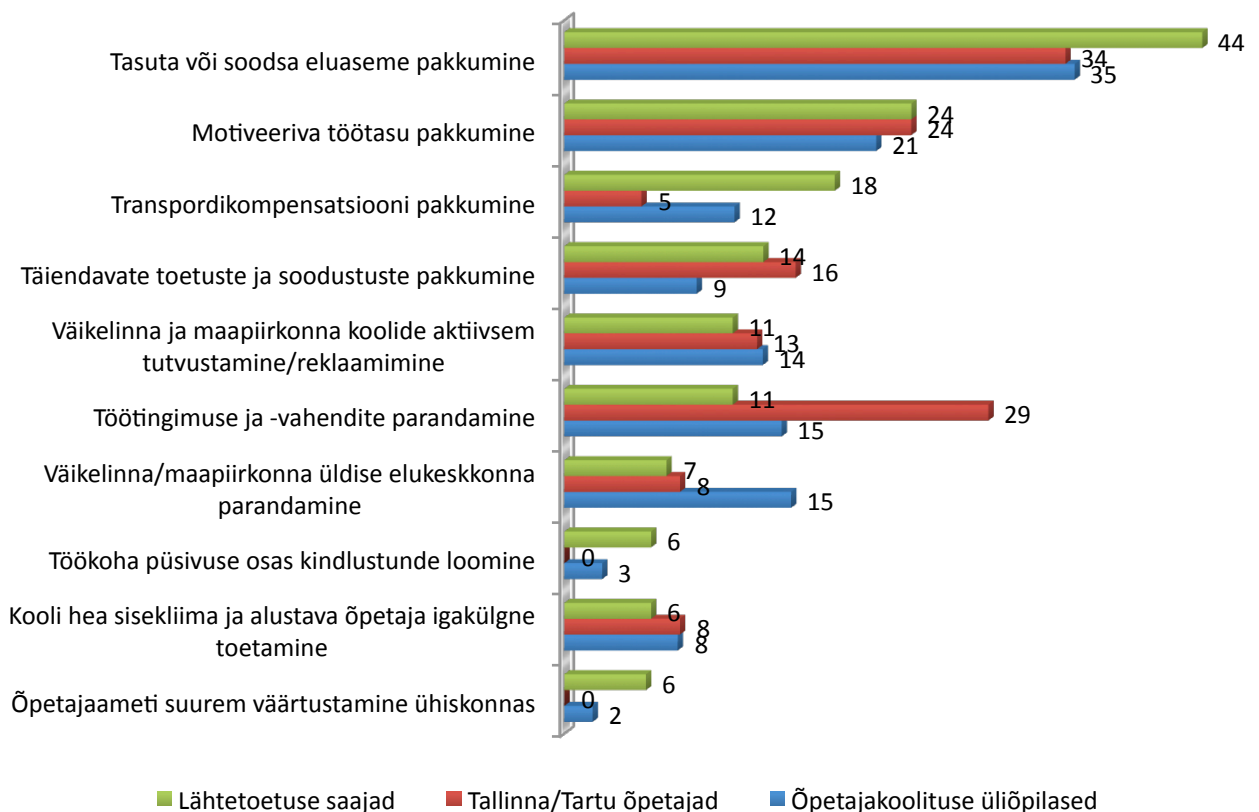
Joonis 22. Eelistatud muudatused õpetaja lähtetoetuse tingimustes, mis motiveeriks senisest rohkem maapiirkonna või väikelinna kooli tööle asumat (%).

¹⁵ Õpetaja lähtetoetust saavad taodelda õpetajakoolituse lõpetajad, kes asuvad esmakordselt õpetajana tööle 18 kuu jooksul või kes asusid esmakordselt õpetajana tööle õpetajakoolituse või sellele vahetult eelnenud bakalaureuseõppe käigus, kui bakalaureuseõppe lõpetamise ja õpetajakoolituse alustamise vahele jäi vähem kui üks aasta.

5.5 Alustavate õpetajate täiendav motiveerimine maapiirkonda ja väikelinna tööle minekul

Kõik vastajaid said teha ka ettepanekuid selle kohta, kuidas saaks väikelinnade ja maapiirkonna koolid, kohalikud omavalitsused, riik ja/või ühiskond nende arvates täiendavalt motiveerida alustavaid õpetajaid minema senisest rohkem tööle väikelinnade ja maapiirkonna koolidesse.

Nii lähtetoetust saanud, Tallinnas/Tartus töötavad õpetajad kui õpetajakoolituse üliõpilased soovitasid pakkuda täiendava motivaatorina väikelinna või maapiirkonda tööle suunduvale õpetajatele tasuta või soodsat elukohta (Joonis 23). Ligi neljandiku lähtetoetuse saajate ja Tallinna/Tartu õpetajate ning viiendiku üliõpilaste hinnangul ajendaks suurematest linnadest väljapoole tööle minema praegusest motiveerivam töötasu. Tallinna ja Tartu koolides töötavad õpetajad pidasid teistega võrreldes olulisemaks ka heal tasemel töötingimusi ja -vahendeid ning üliõpilased maapiirkondade ja väikelinnade üldist elukeskkonna parandamist nii, et see oleks atraktiivne mitte ainult lähtetoetusega sinna tööle suunduvatele õpetajatele, vaid ka teiste elualade esindajatele (sh nende elukaaslastele).

Joonis 23. Võimalused alustavate õpetajate väikelinna/maapiirkonda töölemineku senisest suuremaks motiveerimiseks (%).

Lisaks eelpooltoodule leidis 87% lähtetoetuse saajatest ja Tallinna/Tartu koolide õpetajatest ning 84% õpetajakoolituse üliõpilastest, et kui õpetajakoolituse raames läbiksid üliõpilased vähemalt osa praktikast väikelinna või maapiirkonna koolis (koos transpordikompensatsiooni või kohaliku omavalitsuse poolt pakutud tasuta ajutise elamispinnaga), võiks see olla kogemus, mis motiveeriks alustavaid õpetajaid rohkem kaaluma väikelinna või maapiirkonna kooli tööleminekut.

Vastavat seisukohta põhjendati peamiselt sellega, et isiklik kogemus väikelinna või maapiirkonna koolis töötamisel vähendab eelarvamusi ja võimaldab näha selle positiivseid külgi (väiksemad klassid, kogukonnatunne, tervislik elukeskkond jne), loob hea võrdlusvõimaluse suurtes linnakoolides töötamisega ning laiendab lisaks ka õpetajakoolituse tudengite silmaringi.

6. Koolijuhtide intervjuude kokkuvõte

Järgnevad järeldused on toodud näidete põhjal, mida koolijuhid viimaste värbamiste, õpetajate koolivaliku ja koolis püsimise kohta esile tõid.

Intervjueeritud koolijuhid ei ole tajunud, et aastatel 2008-2014 oleks uute õpetajate värbamine muutunud, kuid üksikuid piisavate kandidaatidega värbamisi on olnud:

- ✓ Tajutakse, et endiselt on keeruline uusi õpetajaid leida ja sama kuuldakse ka teistelt koolijuhtidelt.
- ✓ Pigem loetakse seda õnnelikuks juhuseks, kui mõnele konkurssile on tulnud piisavalt kandidaate.
- ✓ Mõnedes KOV-ides (nt Tallinna lähedal olevad vallad), kus elanikkond on kiiresti kasvanud, on tekkinud vajadus suurendada õpetajate arvu – vajalikud õpetajad on siiski leitud, kuid koolijuhid ei saa öelda, et uute õpetajate leidmine oleks varasemast lihtsamaks läinud.

Koolijuhid pigem ei näe lähtetoetust uue õpetaja värbamisel lihtsustava vahendina:

- ✓ pigem tajutakse lähtetoetust uue õpetaja eraelulise teemana;
- ✓ finantseelise annab lähtetoetus peamiselt Tallinna ja Tartu lähivaldade koolidele;
- ✓ Tallinnast ja Tartust kaugemal olevate valdade koolid ei saa tuua lähtetoetust välja eelisena teiste lähedal asuvate koolide ees, sest neis koolides õpetades on samuti võimalik lähtetoetust saada;
- ✓ koolijuhid ei ole selle peale tulnud, et pakkuda värbamisprotsessis lähtetoetuse saamise võimalust;
- ✓ koolijuhid ei ole omavahel pigem lähtetoetusest rääkinud;
- ✓ samas leitakse, et noorele õpetajale on lähtetoetus kindlasti abiks.

Täiskoormuse võimaldamiseks pakutakse järgmisi lisatöid:

- ✓ administratsioonis (infotöötaja jt);
- ✓ pikapäevarühmades;
- ✓ huviringides;
- ✓ lasteaiarühmas;
- ✓ lähedal asuvas teises üldhariduskoolis või kutseõppeasutuses.

Vajalik on, et asutuste juhid lepiksid koormuse jagamise kokku enne, kui hakatakse uut õpetajat otsima. Abiks oleks, kui enamikul õpetajakoolituse lõpetajatel oleks mitme õppeaine õpetamiseks vajalik kvalifikatsioon ja poleks vajaliku töökoormuse saamiseks vaja teisi aineid koolis praktiseerides iseseisvalt juurde õppida.

Tallinnast üle 30 km kaugusel asuvate koolide õpetajatel võib olla soov minna mõnda Tallinna kooli õpetajaks, kui nad elavad Tallinnas ja kasutavad tööle minemiseks ühistransporti.

- ✓ Koolijuhid saavad hoida õpetajaid koolis sellega, kui motiveerivad neid kas elukohta vahetama ja kolima kooli lähedale või autot soetama.
- ✓ Suurenevatesse omavalitsustesse ja meeldivatesse koolidesse on õpetajad valmis igapäevaselt sõitma autoga nii Tallinnast kui Tartust ka 40 km, kuid kooli piirkonnas sobiva elamispinna võimalusel saab õpetajate peresid püsivamalt kooli piirkonda tuua ja kooliga pikemaks ajaks siduda.
- ✓ Kui KOV-il ei ole võimalik uuele õpetajale eluaset pakkuda, siis võib olla kaugemal elavate huviliste seast keeruline õpetajat leida ning tuleb leida lähipiirkonna õpetaja.

Praktika käigus esmalt positiivse kogemuse pakkumine suurendab üldhariduskooli minevate õpetajate arvu.

- ✓ Võimaldades õpetajakoolituse tudengitel teha esimene praktika sellises väikelinna või maakoolis, kus on väiksemad klassid, uudishimulikud õpilased ja üksteist toetav õpetajaskond, saab noortele õpetajakutsest huvitatud inimestele anda esmalt positiivse kogemuse. Selliselt väheneb nende noorte hulk, kes negatiivse kogemuse tõttu õpetajaametist loobuvad, sest esimesel 2-3 aastal läbivad noored õpetajad mitmeid enesearengu etappe, mis võivad suuremas klassis osutada liiga keerukaks.
- ✓ Praktikast väikelinna ja maapiirkonna koolides peavad koolijuhid väga oluliseks uute õpetajate leidmisel, kuid kohati pole saanud praktikante võtta ülikoolipoolse juhendaja keeldumise tõttu (juhendajal pole mugav minna sinna kooli praktikat jälgima).

Koolijuhid saaks teha rohkem oma kooli tutvustamiseks alustavate õpetajate seas:

- ✓ Peamiselt tuuakse vaba õpetajakoha osas välja ametlik info, missugune koormus, mis ainetes jms - võimalik oleks lisada ka elutingimusi, kohalikku kogukonda jmt tutvustavat infot ja teha end sellega alustavatele õpetajatele atraktiivseks.
- ✓ Enamik koolijuhte ei ole levitanud vaba õpetajakoha kohta infot kõikides võimalikes kanalites, pigem on piirdunud mõne kanaliga: kas tutvusringkonna, Koolielu portaali, KOV-i veebi, kohaliku ajalehe või Õpetajate Lehega. Kui kandidaate ei tule piisavalt, siis on saadetud info ka otse ülikoolidesse. Vajalik oleks infot levitada kõikides sobivates kanalites ja sealjuures ka otse õpetajakoolituse tudengitele (mõned koolijuhid seda ka teevad).
- ✓ Lisakandidaate on kohati andnud ka töökuulutuse info avaldamine Töötukassa kaudu, kuid sealt ei pruugi leida õpetajakutsega kandidaate.
- ✓ Mitmed koolijuhid ei tea, kuidas saab viia infot kõige efektiivsemalt otse õpetajakoolituse tudengiteni.
- ✓ Personaalset õpetajakoolituse tudengite tööle kutsumist saaks rakendada senisest rohkem (kohati on kutsutud personaalselt tööle oma kooli vilistlasi).
- ✓ Väikelinnade ja maapiirkonna koolide positiivsed argumendid peavad kaaluma üles vähese teenuste kättesaadavuse selles piirkonnas (kultuur, meelelahutus jm).

Koolide reklaamimise/tutvustamise võimalused:

Koolijuhid leiavad, et peamiselt saab meelitada uusi õpetajaid enda kooli täiskoormuse, lisatasude, ametikorteri ja toetava kollektiiviga. Lisaks on ka teisi võimalusi kooli esiletõstmiseks. Alljärgnevalt on toodud mõned näited.

Hea asukoht:

- ✓ Looduskaunis koht;
- ✓ soodne eluaseme hind/üür (saab ka 5000 euro eest korteri osta ja 30 euro eest korteri üürida).

Hea kool:

- ✓ Head tehnilised vahendid;
- ✓ renoveeritud koolimaja, staadion;
- ✓ sõbralik ja toetav kollektiiv;
- ✓ hea tugipersonal (logopeed, sotsiaalpedagoog, psühholoog, haridustehnoloog);
- ✓ mentor uuele õpetajale (aitab nii metoodika kui õpetamise tavade osas);
- ✓ väikesed klassid, lastega tegeletakse individuaalselt;
- ✓ on piisavalt aega tegeleda individuaalselt nii õpiraskustega kui andekate lastega;
- ✓ koolikiusamist on vähe;
- ✓ kool piisava suurusega, et ükski õpilastega seotud probleem ei jää märkamata ja lahendamata;
- ✓ saab uusi mõtteid ise teostada, rohkem võimalusi asju ise teha, rohkem paindlikkust.

Hea transpordiühendus:

- ✓ Hea ühistranspordiühendus lähima tõmbekeskusega;
- ✓ tasuta koolibuss;
- ✓ võimalik teiste õpetajatega koos autoga kodu ja kooli vahel liikuda;
- ✓ kütusekulu katmine.

KOV-i võimalused aidata kaasa kooli arengule:

- ✓ Kui kooli kohta levib positiivne tagasiside, tekitab see lapsevanemates soovi viia lapsed sinna kooli, kuid takistuseks võib saada kaugus elukohast ja kehv ligipääs ühistranspordiga. Ühe KOV-i näitel on lasteaialaste ja kooliõpilaste arv kasvanud märkimisväärselt peale seda, kui KOV renoveeris korterelamu ja noored pered said sinna uue elukoha soetada. Tegemist on hea mainega lasteaia ja kooliga.
- ✓ KOV-i poolne lisatasu õpetajatele.
- ✓ Tasuta küttepuud õpetajale vms.

Intervjueeritud koolijuhid tõid välja, et ka lasteaia õpetajatele oleks lähtetoetust vaja, sest väikestel lasteaedadel ei ole sageli võimalik kandidaatide vahel valida. Lasteaed on nõ haridusmaja vundament ja 'korraliku vundamendita kukub haridusmaja kokku'.

7. JÄRELDUSED

7.1 Vastused hüpoteesidele

- 1) Kaugematesse maapiirkondadesse või väikelinnadesse õpetajaks siirdumisel on õpetaja lähtetoetuse kõrval oluline mõju teistel faktoritel, nt toetuse taotleja kodukohta siirdumise soov või muu ajend maale elama minna; toetus on pigem otsust tunnustav kui otsust mõjutav – hüpotees leidis kinnitust.**

Lähtetoetuse saajate veebiküsitluse tulemusel on märkinud lähtetoetuse koolivalikut mõjutanud olulise tegurina 54%, kusjuures sellest rohkem on märgitud vaid hea mainega seotud asjaolusid (61%)¹⁶ ja täiskoormusega töötamise võimalust (55%). Samuti on olnud olulised mõjutajad võimalus õpetada soovitud aineid (46%), kodu (41%) ja perekonna/sõprade lähedus (32%) ning personaalne tööle kutsumine kooli direktori poolt (30%). Seejuures vaid 9% lähtetoetuse saajatest ja 13% mittesaajatest hindab, et lähtetoetusega ei saa koolivalikut suunata.

Samas kõige olulisema valikut mõjutanud tegurina tõi lähtetoetuse välja vaid 14% toetust saanutest. Seega on lähtetoetus küll üks levinud põhjus teiste seas, kuid mitte peamine otsust suunav tegur.

- 2) Nn tundmatusse paika tööle asumine, mis on Tallinnast ja Tartust kaugemal, eeldab suuremaid ümberkorraldusi elus ja vajab seetõttu täiendavat motiveerimist; praegune toetussumma on selle jaoks pigem ebapiisav – hüpotees ei leidnud kinnitust.**

Lähtetoetuse summa suurendamist kuni 19 000 euronit soovivad vaid 28% lähtetoetuse saajatest, 10% mittesaajatest ja 15% õpetajakoolituse tudengitest. Fookusgrupi vestlustes lähtetoetuse saajatega selgus, et praeguse summaga saab soetada nii auto kui teha eluaseme sissemakse. Seega ei saa väita, et praegune lähtetoetuse summa on ebapiisav. Tasub aga kaaluda summa diferentseerimist - suurendamist piirkondades, kus alla 30-aastaste õpetajate osakaal on ülejäänud piirkondadest madalam ja vähendamist suurema alla 30-aastaste õpetajate osakaaluga piirkondades.

Lisaks lähtetoetusele on veel teisi võimalusi uute õpetajate motiveerimiseks minema tööle väikelinna või maapiirkonda: praktika sooritamine nendes koolides, arengut toetava õpetajaskonna ja (väiksema) õpilaste arvu välja toomine, rahulikuma ja rohelise/tervisliku elukeskkonna propageerimine jm. Kuna lähtetoetus saab katta vaid õpetajana alustamise suuremaid kulusi, siis peamise noorte õpetajate järelkasvu mõjutajana nähakse tasuta või soodsatel tingimustel elukoha võimaldamist, õpetajate palgataseme tõstmist, sõidukulude

¹⁶ hea organisatsioonikultuuri, hästi juhitud, hea õpimotivatsioon, hea maine, positiivne tagasiside

kompenseerimist ning vajalike töövahendite ja –tingimuste tagamist.

3) *Lähtetoetust taotlevad rohkem/enesekindlamalt need, kes on õpetajana töötanud ning veendunud oma tahtes õpetaja olla – hüpotees leidis osaliselt kinnitust.*

Fookusgrupi vestlustes lähtetoetuse saajate ja mittesaajatega selgus, et lähtetoetuse taotlemise ajendi tekkimiseks pole varasem õpetajana töötamine vajalik. Samas on oluline tahe õpetajana töötada, sest lähtetoetusega tuleb võtta 5-aastane õpetamiskohustus ja praktika käigus saab õpetamist kogeda üsna piiratud mahus.

4) *Osad toetuse saajad, kes oleksid muidu õpetajatööst loobunud enne lähtetoetusega seotud viie aasta täitumist, ei tee seda soovi tõttu toetuse tagasimaksmist vältida – hüpotees ei leidnud kinnitust.*

Fookusgruppides osalesid mõned endised õpetajad, kes polnud lähtetoetust kasutanud ja olid selle tagastanud. Seisukohtadest jäi kõlama, et mitmetel on olnud vaja kolleegide, juhtkonna või õpilastega sobimatuse tõttu kooli vahetada ja lähtetoetusest tulenev kohustus motiveerib neid leidma endale sobivam kool. Seega otsesid viiteid sellele ei ole, et noored vastu tahtmist õpetajana edasi töötaks, küll aga motiveerib lähtetoetus paremini kohanema ja arendama välja vajalikud õpetajaoskused. Mitmed õpetajad on öelnud, et võib-olla oleksid nad ilma lähtetoetusega seotud töötamise kohustuseta õpetajatööst loobunud esimesel kahel alustava õpetaja jaoks kõige raskemal aastal.

5) *Viieks aastaks järjest pühendumise ootamine ei ole kaasaja tööturu trende arvestades põhjendatud – hüpotees ei leidnud kinnitust.*

Fookusgruppides selgus, et õpetajate tööturul on 5 aastat tavapärane aeg ühes koolis olemiseks. Kui sobiv kool on leitud, siis jäädakse sinna pikemaks. Kooli vahetamise vajadus tekib peamiselt siis, kui teiste õpetajate või juhtkonnaga koostöös on suuri probleeme. Samas hinnatakse seda nõuet riskantseks, et koolivahetuse protsess ei kehtaks üle 3 kuu, sest selle aja jooksul ei pruugi sama piirkonna koolides vakantseid töökohti leiduda ja lähtetoetuse tõttu võib tekkida vajadus elukoha vahetamiseks. Seega soovitatakse muuta kooli vahetamise protsessi paindlikumaks ja pikendada lubatud pausi õpetajana praktiseerimises.

6) *Info õpetaja lähtetoetuse kohta ei jõua kogu sihtrühmani – hüpotees leidis kinnitust.*

Küsitlusest selgus, et 7 aasta jooksul õpetajakoolituse lõpetanud üldhariduskoolide õpetajate seas, kes vastasid toetuse saamise tingimustele, ent olid läinud tööle Tallinnasse või Tartusse, ei olnud lähtetoetusest kuulnud 10% õpetajatest ning praeguste õpetajakoolituse tudengite seas ligi 40% üliõpilastest. Koolijuhid, kellega intervjuu läbi viidi, olid lähtetoetusest lugenud enamasti Õpetajate Lehest, kuid täpsemate tingimustega polnud enamik neist tutvunud, sest on pidanud seda pigem õpetajate eraeluliseks teemaks. Seega saab öelda küll, et info lähtetoetuse kohta ei jõua kogu sihtrühmani.

7) Maapiirkondade ja väikelinnade koolide vabade õpetaja ametikohtade täitmine on lähtetoetuse rakendumisega paranenud – hüpotees leidis osaliselt kinnitust.

Intervjueeritud väikelinnade ja maapiirkondade koolide juhid ei taju, et viimase 7 aasta jooksul oleks uute õpetajate värbamine lihtsamaks läinud. Samas on olnud üksikuid edukaid konkursse, kuhu on tulnud piisavalt kandidaate, mida koolijuhid on hinnanud pigem õnnelikuks juhuseks. Samas kui lähtetoetuse saajatest 54%-l on lähtetoetus mänginud olulist rolli praeguse kooli valimisel ja mõnedes väikevaldades on noorte õpetajate osakaal tugevasti üle 2020. aasta eesmärgi, siis saab öelda, et lähtetoetus on siiski mõnedes KOVides aidanud leida väikelinnade ja maapiirkonna koolidesse uusi õpetajaid. Suurem osa õpetajaid aga on lähtetoetusega läinud pigem kasvava õpilaste arvuga KOVidesse.

7.2 Lähtetoetuse arendamise stsenaariumid

Täienduseks hüpoteesidele, millega saab testida lähtetoetuse tõhusust, hinnati uuringu käigus ka õpetaja lähtetoetuse ümberkorralduste **stsenaariumeid**:

Stsenaarium 1. Toetus makstakse välja 3., 4. ja 5. aastal progresseeruvalt: vastavalt 25%, 35% ja 40%.

Selline lähtetoetus ei motiveeriks õpetajaid väikelinna ja maapiirkonna koole valima, sest kulud seoses kolimise ja uues kohas tööl käimisega tekivad kohe, mitte alates kolmandast aastast. Samuti on õpetajatel umbusk neile võimaldatud toetuste osas, mis on tekkinud eelkõige seoses otsusega loobuda õpetajate õppelaenu kustutamisest. Seetõttu õpetajad ei ole valmis võtma vastu elukorralduslikke otsuseid, kui nad ei saa olla kindlad, et poliitiline otsus jääb kehtima ja lubadustest peetakse kinni. Mitmed 7 aasta jooksul tööd alustanud õpetajad võtsid õpingute ajal õppelaenu teadmise, et õpetajana tööle minnes õppelaenu kustutatakse, kuid praegu peavad nad seda ise tagasi maksma. Õpetajaid hoiab üldhariduskoolis peamiselt toetav kollektiiv, inspireerivad õpilased, võimalus olla ühiskondlikult kasulik ja esimestel aastatel ka lähtetoetuse 5 aasta õpetamise nõue. Lähtetoetuse maksmise edasilükkamine vajalikku eesmärki ei täidaks, sest vajadus toetuse kasutamise järele tuleb koheselt õpetajana tööd alustades ja kindel ollakse peamiselt selles toetuses, mis on pangakontole laekunud.

Stsenaarium 2. Toetus makstakse välja kolme aasta jooksul, ent loobutakse viie aasta jooksul töötamise kohustuse kehtestamisest.

Vähendada kohustlikku 5-aastast õpetamise kohustust väljaspool Tallinna ja Tartut olevas üldhariduskoolis 3 kohustuliku aastani.

- ✓ Fookusgrupid lähtetoetuse saajate ja mittesaajatega näitasid, et 5-aastast õpetamise kohustust nähakse pigem negatiivse tegurina sel juhul, kui uus õpetaja kooli kollektiivi ei sulandu. Käsitletud näidete põhjal saab öelda, et kooli vahetades on võimalik leida sobiv ja toetav kollektiiv ning see on ka peamine õpetajaametis püsimise eeldus – 5-aastane nõue on mitesobivasse koolikollektiivi sattumisel pigem frustreriv.

- ✓ Soovitavad 55% lähtetoetuse saajatest, 48% õpetajakoolituse tudengitest, 42% Tallinna ja Tartu õpetajatest.

Stsenaarium 3. Toetussumma diferentseeritakse vastavalt kooli piirkonnale või muule olulisele kriteeriumile (nt õpetatavale ainele) omistatud koefitsiendi alusel, mis lähtub kvalifikatsioonile vastavate õpetajate leidmise kriitilisuse astmest piirkonnas ja/või muust kaalutlustest (nt regionaalpoliitika).

Intervjueeritud koolijuhid toetavad põhimõtet, et eristada prioriteetsemad piirkonnad, kus lähtetoetuse summa võiks olla suurem (nt 130% - 16 600 EUR) ja vähem prioriteetsemad piirkonnad, kus lähtetoetus võiks olla väiksem (nt 70% - 8 900 EUR).

- ✓ Antud lähenemist toetab ka lähtetoetuse saajate ja õpetajakoolituse tudengite küsitluse tulemus, kus vastavalt ligi 30% ja 15% soovitas lähtetoetuse summat suurendada keskmiselt 19 000 euron.
- ✓ Üheks võimaluseks on seada alla 30-aastaste õpetajate osakaalu piirmäär KOV-i kohta, millest madalama noorte õpetajate osakaaluga KOV-ide koolidesse minejad kvalifitseeruvad suuremale lähtetoetusele ja üle piirmäära KOV-ide koolidesse minejad väiksemale lähtetoetusele – igal aastal tuleks seega uuendada vastavat üle ja alla piirmäära olevate KOV-ide nimekirja.
- ✓ Teiseks võimaluseks on lähtuda diferentseerimisel tõmbekeskuste äärealadest, ehk vähendada Tallinna ja Tartuga piirnevates valdades uute üldhariduskooli õpetajate lähtetoetust.

8. SOOVITUSED

8.1 Lähtetoetuse tingimuste arendamine

1. ***Diferentseerida lähtetoetuse summat, et näidata selgemalt, missugused piirkonnad on prioriteetsemad ja missugused vähemprioriteetsemad noorte õpetajate leidmiseks, kahe võimaliku kriteeriumi alusel:***
 - ✓ Valida välja loomulikult arenevad piirkonnad, mis noori õpetajaid tõmbavad, nt Tallinna ja Tartuga piirnevates omavalitsustes või 30 km raadiuses olevates koolides, ja kehtestada seal 45% madalam lähtetoetuse summa. Suuremat lähtetoetuse summat on mõistlik planeerida ka Ida-Virumaa ja äärealade koolide uutele õpetajatele, sest äärealade koolidesse on keerulisem uusi õpetajaid leida.
2. ***Toetussumma kättesaamine ühes osas***
 - ✓ Kuna peale õpinguid elukohavälisesse kooli tööle minemine on seotud kas auto või uue elukoha vajadusega, on lähtetoetusest rohkem abi, kui toetuse saaja saaks valida praeguste ajatatud maksete asemel ka ühekordse makse.
 - ✓ Toetussumma kättesaamist ühes osas soovivad 43% lähtetoetuse saajatest, 53% õpetajakoolituse tudengitest, 45% Tallinna ja Tartu õpetajatest.
3. ***Vähendada kohustuslikku 5-aastast õpetamise kohustust väljaspool Tallinna ja Tartut olevas üldhariduskoolis 3 kohustuliku aastani.***
 - ✓ Fookusgrupid lähtetoetuse saajate ja mittesaajatega näitasid, et 3-aastane nõue on piisav, et motiveerida esimesel kolmel aastal arendama enesekehtestamisoskusi ja keerukamate intsidentide kuhjumisel õpetajatööst mitte loobuma. 5-aastane nõue kooli jäävate õpetajate arvu ei suurenda, sest arenguraskused läbitakse esimesel kolmel aastal ja kooli jäämise valik tehakse sobiva kollektiivi, töökoormuse jm alustel. 5-aastase nõude vähendamine 3-aastani võib aga lähtetoetuse taotlejate arvu suurendada, sest annab alustavale õpetajale rohkem valikuvabadust.
 - ✓ Kohustuslikku õpetamisaastate arvu soovivad vähendada 55% lähtetoetuse saajatest, 48% õpetajakoolituse tudengitest, 42% Tallinna ja Tartu õpetajatest.
4. ***Jätta lähtetoetuse saamise perioodil kooli vahetamiseks aega rohkem kui 3 kuud.***
 - ✓ Fookusgruppides väljendasid mitmed õpetajad, kes on pidanud koostööprobleemide tõttu teiste õpetajatega või juhtkonnaga kooli vahetama, et praeguse nõude juures ei jää piisavalt aega uue ja sobivama sama piirkonna kooli õpetajakoha leidmiseks, kui senises koolis jätkamine on osutunud keeruliseks.
 - ✓ Kui töötuna arvel olles on võimalik tööd otsida kuus kuud, ilma et töötushüvitise summa väheneks, võiks analoogselt võimaldada ka lähtetoetuse saajal katkestada õpetajana töötamine kooli vahetamiseks kuni kuueks kuuks.

- ✓ Kuus kuud jätaks piisavalt aega, et leida sobiv kool võimalikult enda elukoha lähedale või organiseerida elukohavahetust.
- 5. Praegusele taotlemise tähtajale paindlikum alternatiiv: lähtetoetusele kvalifitseeruks ka kuni 18 kuu jooksul peale õpingute lõppemist, sõltumata õpetajana tööle asumisest õpingute ajal.**
- ✓ Seniste tingimuste tõttu on mõned õpetajana töötavad õpetajakoolituse lõpetajad jäänud taotlemisega hiljaks (hiljem kui 4 kuud peale lõpetamist), sest info lähtetoetuse kohta pole jõudnud nendeni õigeaegselt ja seetõttu pole nad lähtetoetusele kvalifitseerunud.
 - ✓ Õpetajana töötavatele õpetajakoolituse lõpetajatele soovitavad sarnaselt õpingute ajal mittetöötavatele tudengitele anda lähtetoetuse taotlemiseks samuti 18 kuud peale õpingute lõppemist aega 45% lähtetoetuse saajatest, 29% mittesaajatest, 34% õpetajakoolituse tudengitest.
- 6. Ajaliselt kõige paindlikum alternatiiv: lähtetoetusele kvalifitseerub kuni 28-aastane õpetajakoolituse läbinud väikelinna või maapiirkonna üldhariduskooli õpetaja sõltumata varasemast õpetamiskogemusest (sh Tallinnas ja Tartus)**
- ✓ Lähtetoetuse taotlejate mediaanvanus on 26 aastat, seega kuni 28. eluaastani (kaasa arvatud) võimaluse andmine lähtetoetuse taotlemiseks jätab pooltele vähemalt 3 aastat aega taotlemiseks ja samas aitab suurendada kuni 30-aastaste õpetajate osakaalu.
 - ✓ Õpetajana alustamine tähendab põhjalikku suhtlemis- ja enesekehtestamisoskuste arendamist esimesel 2-3 aastal, mille käigus mitmed alustavad õpetajad kogevad mitut emotsionaalselt väga keerulist etappi. Jättes vabaduse alustada õpetamist ka Tallinnas ja Tartus saavad osad õpetajad minna väikelinna või maapiirkonna õpetajaks peale seda, kui esimesed raskused õpetajana on ületatud. See võimaldaks nendel õpetajatel, kes pelgavad väikelinna ja maapiirkonna koolidesse minekut olukorras, kus neil on tööalaselt kõik uus ja keeruline, teha elukorralduse muutus ca 3 aasta jooksul. Samuti saab selliselt Tallinna või Tartu kogemusega õpetaja, kes on harjunud suurt klassi õpetama, hakata oma oskusi väikelinna või maapiirkonna koolis rakendama.
 - ✓ See alternatiiv arvestab ka võimaliku aeglase info levimisega sihtgrupi seas lähtetoetuse võimaluse kohta, võimaldab enne siduva kohustuse võtmist paari aasta jooksul veenduda õpetajakutse sobivuses ja annab sihtgrupile selge sõnumi, mis vanuses uusi õpetajaid otsitakse.
 - ✓ Kuni 3 aastat Tallinnas või Tartus õpetajana töötamist ja seejärel väikelinna või maapiirkonna kooli õpetajaks minemisega lähtetoetusele kvalifitseerumist soovitavad: 31% lähtetoetuse saajatest, 61% mittesaajatest ja 32% õpetajakoolituse tudengitest

8.2 Soovitused koolijuhile

Kooli tööjõuvajaduse hindamine ja aktiivne praktika korraldamine

- ✓ Arvestades õpetajate vanust ning ettenägematuid olukordi, hinnata, mitu õpetajat oleks vaja 1-2 aasta perspektiivis ja võtta praktikantidena oma kooli igal aastal 2-3 korda suurem arv õpetajakoolituse tudengeid, et oleks võimalik nende seast leida tulevased õpetajakandidaadid, keda oma kooli kutsuda.
- ✓ Mitte leppida olukorraga, kui ülikoolipoolne praktika juhendaja ei ole ebamugavuse tõttu huvitatud, et tudengid sooritaks praktika ülikoolist kaugemal olevas koolis – väljaspool Tallinna ja Tartut asuvates koolides praktika sooritamise, kus üliõpilane võib saada esimese positiivse õpetamiskogemuse väiksemas klassis ja toetavamas meeskonnas, aitab nii nendel väikelinna ja maakoolidel tulevasi õpetajaid leida kui tõsta uute õpetajate arvu Eestis (kõrgemale kui 50% õpetajakoolituse lõpetanutest).¹⁷

Täiskoormuse pakkumine

- ✓ Julgustada koolijuhte aktiivsemalt leidma võimalusi uutele õpetajatele täiskoormuse pakkumiseks lisaks mitme aine õpetamisele ja koormuse lisamiseks kooli administratsioonis (infotöötaja jt), pikapäevarühmades, huviringides, lasteaiarühmas, lähedal asuvas teises üldhariduskoolis. Õpetajatel on väiksema kui täiskoormusega kaasneva töötasuga raske majanduslikult toime tulla, mistõttu võib osaline koormus olla uue õpetaja leidmisel takistuseks.
- ✓ Kui täiskõormust ei õnnestu pakkuda ühes koolis, on uue õpetaja leidmiseks vajalik, et asutuste juhid lepiksid koormuse liitmise kokku enne, kui hakatakse uut õpetajat otsima.

Töökuulutuste ja nende levitamise edasiarendamine

- ✓ Tuua lisaks ametlikule infole töökuulutuses rohkem välja koolile iseloomulikke ja atraktiivseid tugevusi nagu näiteks väiksed klassid (lihtsam õpetajana alustada), toetavad kolleegid (sh lahendatakse koostöös õpilastega seotud probleemkohad), hea tugipersonal (logopeed, sotsiaalpedagoog, psühholoog, haridustehnoloog), avatus uutele ideedele, roheline-tervislik elukeskkond, aktiivne kogukond, soodsa üürikorteri võimalus, hea ühistranspordiühendus, tasuta koolibuss, kütusekulu katmine, õpetajakoolituse läbinutel lähtetoetuse saamise võimalus jms.
- ✓ Tuua välja kooli õpilaste pealekasvu ja kooli püsijäämise info, et vähendada noorte õpetajate hirmu kooli sulgemise osas ja suurema KOV-i eelistamist – nt mitu piirkonna last on eelkooli/lasteaeda lõpetamas, kool on märgitud KOV-i või maakonna arengukavas elujõulise koolina vms.
- ✓ Tutvustada koolijuhtide seas kõiki võimalusi vakantseid õpetajakohti puudutava info levitamiseks, sh kuidas jõuda otse õpetajakoolitute tudengiteni.

¹⁷ Koolijuhtide hinnangu põhjal

8.3 Soovitused õpetajakoolitust pakkuvatele ülikoolidele

Levitada lähtetoetuse kohta käivat infot võimalikult aktiivselt ning selgitada põhjalikult lahti ka lähtetoetuse tingimused.

- ✓ Oluline on tagada, et info lähtetoetuse kohta jõuaks õigeaegselt kõigi võimalike huvilisteni ning üliõpilastel oleks ka selge ülevaade lähtetoetuse saamise tingimustest. Õpetajakoolituse üliõpilaste küsitluse tulemustest ilmnes, et varesti võidakse mõista näiteks 5-aastast õpetamise nõuet, eeldades, et viis aastat tuleb töötada ühes konkreetses koolis, mitte vastavas piirkonnas (väljaspool Tallinna ja Tartut).

Võimaldada praktika käigus õpetamiskogemust väikelinna- või maakoolis.

- ✓ Võimaldades õpetajakoolituse tudengitel teha praktika ka väikelinna- või maakoolis, kus on sageli väiksemad klassid ja omavahel tihedamates suhetes õpetajaskond ja kogukond, saab noortele õpetajakutsest huvitatud inimestele luua suurema tõenäosusega positiivset kogemust õpetamisest ning toetada seda, et rohkem õpetajakoolituse tudengeid näeks just ka väikelinnas või maapiirkonnas töötamises enda jaoks väljundit. Selliselt võiks väheneda nende noorte hulk, kes liige keerulisse keskkonda sattumise tõttu õpetajaametist loobuvad. Suures koolis ja suures klassis on õpetajatel tunduvalt keerulisem õpetajaametit alustada, kui väikekoolis.
- ✓ Praktikat väikelinna ja maapiirkonna koolides peavad koolijuhid väga oluliseks uute õpetajate leidmisel, kuid kohati pole saanud praktikante võtta ülikoolipoolse juhendaja keeldumise tõttu (juhendajal on mugavam minna praktikat jälgima ülikooli lähedusse).